

Kadernota 2024-2027 - CONCEPT

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Samenvatting	6
Voorwoord	6
Uitgangssituatie 2023-2027	9
Meerjarenperspectief 2023-2027	10
Toelichting financiële mutaties	11
Reserves	12
Voorzieningen	14
Uitgangspunten	15
Wettelijke taken	18
PDF	18
Toelichting reserve (op website anders weergegeven)	19
Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)	20
Programma	21
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur	21
Ontwikkelingen	21
Financiële ontwikkelingen	24
1.1 Vertrouwen in de overheid	25
1.2 Communicatie en participatie	27
1.3 Dienstverlening en menselijke maat	29
1.4 Ondermijnende criminaliteit	31
2. Sociaal Etten-Leur	34
Ontwikkelingen	34
Financiële ontwikkelingen	38
2.1 Iedereen moet mee kunnen doen	39
2.2 Minima- en armoedebelid	41
2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties	43
2.4 Jong zijn in Etten-Leur	45
2.5 Gezond oud worden en zelf- en samenzorg	47
3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur	50
Ontwikkelingen	50
Financiële ontwikkelingen	52
3.1 Woningbouw	53
3.2 Verkeersafwikkeling	55
3.3 Verkeersveiligheid	57
3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied	59
3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen	61

4. Economie en werk in Etten-Leur	63
Ontwikkelingen	63
Financiële ontwikkelingen	64
4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk	65
4.2 Het versterken van de economie	67
4.3 Toerisme en recreatie	69
4.4 Een levendig centrum	71
4.5 Agrarische sector	73
5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur	75
Ontwikkelingen	75
Financiële ontwikkelingen	78
5.1 Duurzaam wonen	79
5.2 Duurzame woon- en leefomgeving	81
5.3 Duurzaam produceren	83
5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen	84
Paragrafen	86
Lokale heffingen	87
Aanpassing tarieven	87
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	88
Uitgangspunten	88
Project Nobelaer	88
Onderhoud kapitaalgoederen	90
Onderhoud kapitaalgoederen	90
Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied	90
Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	92
Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties	92
Financiering	93
Financiering	93
Bedrijfsvoering	94
Algemeen	94
Loonkosten	94
Verbonden partijen	95
Ontwikkelingen	95
Grondbeleid	96
Grondbeleid	96
Wonen	96
Bedrijventerreinen	98
Reserve Cultuur	98
Reserve Compenserend Groen en reserve Landschapsbeleid en beheer	99

Risico's	99
Investeringsruimte 2024-2027	102
Investeringen	102
Krediet aanpassingen	102
Investeringsruimte 2024-2027	102
Financiële positie	103
Financiële positie reserves en voorzieningen	103
Inleiding	103
Samenvatting	103
Totaal reserves 2022-2027	104
Totaal voorzieningen 2022-2027	121
Stille reserves	136
BESLUITVORMING - NOG AANPASSEN	140
Besluitvorming	140
Besluitvorming - AANPASSEN	140
Toezeggingen	141
Vragen gemeenteraad	141
Contact en privacy	142
Contact	142
Contact	142
Privacybeleid	142

Samenvatting

Samenvatting

Voorwoord

Elk jaar brengen we in juni de stand van zaken in beeld en kijken we vooruit naar de komende vier jaar. Dat doen we in de eerste bestuursrapportage 2023 en de kadernota 2024-2027 die - zoals gebruikelijk - in één zijn gevlochten. Financieel is de gemeente Etten-Leur gezond. Onze reservepositie is in orde. Daarmee kunnen we risico's en onzekerheden opvangen. Daarnaast is in het raadsprogramma afgesproken middelen opzij te zetten voor de invulling van onze ambities.

Voorspelbaarheid financiële ontwikkelingen lastiger dan normaal

De voorspelbaarheid van toekomstige ontwikkelingen is deze keer lastiger dan normaal. Aan de ene kant komen we goed op stoom als het gaat om het raadsprogramma. We zitten in het eerste volle jaar van de nieuwe raad en het nieuwe college. In 2022 bepaalden we met elkaar wat we willen bereiken de komende jaren en hebben we de acties in planning gezet. 2023 is het jaar waarin we de belangrijkste zaken in de steigers zetten. Aan de andere kant maken mondiale en landelijke ontwikkelingen ons werk ook uitdagend. Met name de inflatiecijfers, de ontwikkelingen op de financiële markten en de onzekerheden rondom het gemeentefonds hebben een groot effect op onze begroting en maken financiële ramingen hoogst onzeker. Op beleidsmatig gebied plaatsens bijvoorbeeld de ontwikkelingen op de woningmarkt, tekorten op de arbeidsmarkt, de aanhoudende druk op de jeugdzorg, de hoge instroom van vluchtelingen naar Europa en Nederland en de ambities op het gebied van klimaat en stikstof ons voor nieuwe vraagstukken. Ook Etten-Leur zal een bijdrage leveren aan de oplossingen van deze vraagstukken. Oplossingen die ook invloed hebben op onze financiën.

We varen gestaag en doelgericht naar de toekomst

Dit jaar zetten we de acties uit het college uitvoeringsprogramma concreet in gang. Het aantal startnotities viel natuurlijk op. Dat betekent vooral dat we projecten opstarten waar we onze inwoners, ondernemers en andere partners bij betrekken. We staan aan de start van het realiseren van een nieuwe wijk Haansberg waarvoor we aan het einde van het jaar het masterplan willen opleveren. Een nieuwe wijk is ook goed voor de financiële stabiliteit van de gemeente in de toekomst. We hebben na de dialoog van vorig jaar over armoede een aantal vervolgacties op de rit gezet. We gaan verder aan de slag met het terugdringen van de wachtlijsten in de jeugdzorg. Niet alleen om de wachtlijsten te verkorten, maar uiteindelijk met het doel om de zorg daar te bieden waar dat het hardste nodig is. Op het gebied van duurzaamheid geven we uitvoering aan de Transitievisie Warmte. Binnenkort starten we in twee wijken om meer isolatiemaatregelen toe te passen in woningen. Verder is het programma De Grote Oogst op Vosdonk van start gegaan. De huidige en gewenste maatschappelijke accommodaties worden dit jaar in beeld gebracht zodat we daar een goed beleid op kunnen voeren als het gaat om het gebruik van die accommodaties. En voor het centrum geldt dat we aan de slag zijn met de Centrumvisie. En

dit is nog maar een greep uit de acties die nu opgestart zijn. Daarmee willen we maar laten zien: Etten-Leur vaart gestaag en doelgericht richting de toekomst.

Stijgende kosten op alle vlakken

Een van de problemen waar ook Etten-Leur mee te maken heeft, is de stijgende inflatie. Ook onze kosten stijgen daardoor flink. Dat zien we terug in onze financiën omdat we met hogere indexeringen moeten werken. Dat geldt voor de stijging van prijzen en voor de stijging van de loonkosten. Deze indexeringen zijn niet alleen voor ons de werkelijkheid van nu, maar ook voor onze gemeenschappelijke regelingen en voor de instellingen en verenigingen die we subsidiëren. Het is realistisch om nu van deze stijgende kosten uit te gaan en dit in onze budgetten door te berekenen.

Zeker is dat het onzeker is

De indexeringen waarmee we nu rekenen zijn overigens hoogst onzeker. We namen de indexeringen van het Centraal Planbureau als uitgangspunt. Dat geeft het meest betrouwbare houvast. Maar het is niet te voorzien hoe deze cijfers aan het einde van dit jaar of volgend jaar precies zijn. We gaan financieel onzekere tijden tegemoet. Ook al omdat het kabinet na 2026 een forse korting op het gemeentefonds toepast zonder aan te geven hoe die vanaf dat moment wordt opgevangen. Dit heeft ook effect op de inkomsten van onze gemeente. Om die reden zie je in de kadernota ook terug dat vanaf 2026 een fors tekort zal optreden. Een tekort waar alle gemeenten mee te maken krijgen. Wij realiseren ons dat deze onzekerheid ook voor u een goede behandeling van het financieel meerjarenperspectief bemoeilijkt. De gesprekken tussen VNG en kabinet over deze tekorten en de financiële afspraken vanaf 2026 vinden op het moment van schrijven van dit voorwoord nog plaats. Snelle duidelijkheid en een stabiel en realistisch perspectief voor gemeenten vanuit de Rijksoverheid is van groot belang. Zodra er meer duidelijk is brengen wij u daarvan uiteraard op de hoogte. Meer informatie over de financiële positie en onzekerheden staat in de financiële samenvatting.

De inkomsten groeien niet mee met de groeiende kosten

Wanneer we rekening moeten houden met hogere kosten, moeten we ook kijken naar onze inkomsten. Dat is allereerst de algemene uitkering. De uitkomsten van de meicirculaire zijn bij het verwerken van deze cijfers nog niet bekend. Normaal gesproken verwerken we deze gegevens ook pas na ontvangst daarvan. Landelijk is er wel een berekening gemaakt op basis van (realistische) verwachtingen. Omdat de kosten nu zodanig zijn gestegen, vinden wij het verstandig om ook te laten zien wat de verwachting is aan de inkomstenkant. Bij uitzondering hebben wij dit opgenomen in de cijfers. Op deze manier denken we dat de gemeenteraad de behandeling van de kadernota kan voorbereiden op basis van de meest recente inzichten. Op het moment van behandeling van de bestuursrapportage en kadernota, is de meicirculaire bekend en weten we hoe de cijfers er daadwerkelijk uitzien. Duidelijk is al wel dat de inkomsten niet 1-op-1 meestijgen met de kosten. Dat betekent ook dat we hebben gekeken naar de onroerendezaakbelasting (OZB). De afgelopen jaren zijn we behoudend geweest in het verhogen van de OZB. Nu de kosten zo stijgen, stelt het college voor om een deel van de gestegen kosten in 2023 in het tarief van

2024 mee te nemen. Het definitieve besluit daarover neemt de gemeenteraad bij de begroting 2024 in november van dit jaar.

Samen maken we Etten-Leur sterker

Terugkomend op de voorspelbaarheid: de onzekerheden die we zien, vormen risico's voor de toekomst. Tegelijkertijd zijn we goede stappen aan het zetten. Daarbij betrekken we onze inwoners, ondernemers en andere partners nadrukkelijk. De financiering die het Rijk beschikbaar stelt voor duurzaamheid maakt het mogelijk om ook op dat vlak meters te gaan maken. Erkenning bij het Rijk voor de problemen in de jeugdzorg en voor de financiering van de Wmo, maken dat we als Etten-Leur hier niet alleen in staan. Sowieso staan we niet alleen. We voelen ons als gemeente gesteund door de gemeenschap. Door iedereen die zich met hart en ziel inzet voor ELkaar in Etten-Leur. Dit is een basisvoorwaarde om vooruit te komen als gemeenschap. Om iedereen binnenboord te houden, om de metafoor van het varen nog even vast te houden. Dat Etten-Leur koers kan houden en de golven kan weerstaan. Om te zorgen dat iedereen in Etten-Leur mee kan doen en kan blijven doen. Kortom: Samen maken we Etten-Leur sterker!

Het college van burgemeester en wethouders

Uitgangssituatie 2023-2027

Op 10 november 2022 stelde de gemeenteraad de programmabegroting 2023 vast. De gemeenteraad nam ook kennis van de meerjarenraming 2024-2026.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Vastgestelde begroting 2023	447	2.522	4.983	1.334	
Decembercirculaire 2022	-470	-522	-524	-528	
Startpositie 2027 (= 2026)					1.334
Startpositie kadernota 2024-2027	-23	2.000	4.459	806	1.334

Resultaat 2022

We sloten 2022 af met een positief resultaat van € 10.050.000.

Een toelichting op het resultaat 2022 leest u in de jaarstukken 2022. De gemeenteraad stelt de jaarstukken 2022 in dezelfde raadsvergadering als deze kadernota vast.

Meerjarenperspectief 2023-2027

De ontwikkelingen en voorstellen in de eerste bestuursrapportage 2023 en de kadernota 2024-2027 leiden tot het volgende meerjarenperspectief.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Startpositie kadernota 2024-2027	-23	2.000	4.459	806	1.334
Indexeringen	-2.203	-3.879	-5.719	-7.119	-10.269
Voorschot indexering algemene uitkering	610	1.370	2.300	2.520	2.670
Overige wijzigingen	-529	-384	-719	-885	-1.358
Meicirculaire 2023 (exclusief voorschot indexeringen)	pm	pm	pm	pm	pm
Verlaging storting algemene reserve voor financiële tegenvallers	pm	pm	pm	pm	pm
Saldo kadernota 2024-2027	-2.145	-893	321	-4.678	-7.623

De toelichting op deze cijfers leest u hier.

2023

Op basis van de huidige inzichten sluiten we 2023 af met een negatief saldo. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de meicirculaire 2023.

2024-2027

Met uitzondering van 2025 is op basis van de huidige inzichten de meerjarenbegroting niet sluitend. Vanaf 2026 is nadrukkelijk de terugval van de financiële middelen uit het gemeentefonds zichtbaar. Wanneer de meicirculaire 2023 bekend is voegen we de effecten hiervan op de meerjarenbegroting nog toe.

Bij de tweede bestuursrapportage 2023 en de begroting 2024 hebben we meer zicht op de verdere ontwikkelingen in 2023. Op dat moment bepalen we of en in welke mate de storting in de algemene reserve voor het opvangen van tegenvallers en het voordelig resultaat 2022 nodig is om het begrotingstekort te verkleinen.

Toelichting financiële mutaties

In het overzicht leest u een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de kadernota 2024-2027.

In de programma's nemen we financiële overzichten op met meer details en toelichtingen.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
1. Indexeringen	-2.203	-3.879	-5.719	-7.119	-10.269
2. Verlaging storting algemene reserve	975	502	482	382	382
3. Inschatting compensatie loon en prijsontwikkeling	610	1.370	2.300	2.520	2.670
4. Onroerendezaakbelasting	0	387	394	400	406
5. Algemene uitkering	199	202	203	201	-161
6. Storting onderhoudsvoorziening gebouwen	-80	-80	-80	-80	-80
7. Stelpost kapitaallasten	0	0	-200	-300	-350
8. Formatie uitbreiding	-33	-267	-270	-173	-173
9. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2023	-347	0	0	0	0
10. Leerlingenvervoer	-200	-200	-200	-200	-200
11. Jeugdzorg	-125	-125	-125	-125	-125
12. GIA (Jeugd en Wmo)	0	-96	-96	-96	-96
13. Bezuiniging subsidie De Nobelaer	0	-150	-150	-150	-150
14. Indexering De Nobelaer	-331	-414	-483	-551	-618
15. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	-145	-145	-145	-145	-145
16. WVS - begroting 2023	0	122	51	52	52
17. Armoedebeleid	-28	-86	-86	-86	-86
18. Energietoeslag minima	-400	0	0	0	0
19. Overig	-14	-34	-14	-14	-14
Totaal wijzigingen	-2.122	-2.893	-4.138	-5.484	-8.957

Reserves

Reserve nog uit te voeren werkzaamheden

Wanneer we bedragen storten of onttrekken aan een reserve nemen we dit op in het betreffende programma. Een uitzondering hierop is de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden. Deze bedragen voegden we in 2022 toe aan de reserve. Deze halen we er nu weer uit om de werkzaamheden in 2023 verder uit te voeren.

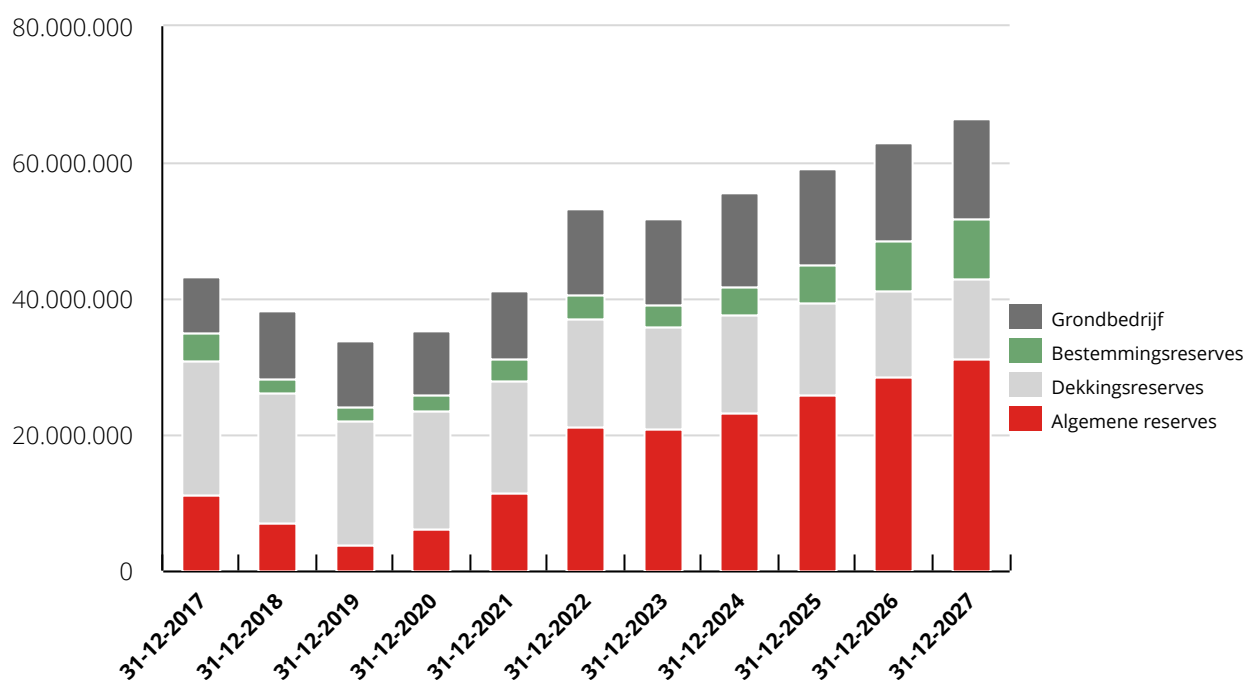
(bedragen x € 1.000)	programma	2023	2024	2025	2026
1. Implementatie nieuw financieel pakket	1	-253	0	0	0
2. Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig	1	-139	-113	-26	0
3. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2022	2	-354	0	0	0
4. Join Us ondersteuning eenzame jongeren	2	-36	0	0	0
5. Waarderingssubsidies vrijwilligers	2	-27	0	0	0
6. Flexibele woningen	3	-350	0	0	0
7. Bijdrage brug Halsche Vliet	3	-40	0	0	0
8. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden		1.199	113	26	0

Reserves

Op basis van de geactualiseerde meerjarenbegroting 2023-2027 bij deze kadernota brengen we de financiële positie van reserves en voorzieningen en het verloop voor de komende jaren in beeld. Het overzicht van alle reserves en voorzieningen vindt u bij de gedetailleerde financiële positie.

Reserves behoren tot het eigen vermogen en zijn in principe vrij inzetbaar. Aan sommige reserves ligt een bestemming ten grondslag. Deze zijn daarom niet vrij inzetbaar. De algemene reserves zijn vrij om in te zetten, maar ook noodzakelijk om eventuele tekorten en risico's op te kunnen vangen.

Verloop reserves 2017-2027

Daling reserves ten einde

Na jaren van daling is de reservepositie stabiel. Het totaalbedrag aan reserves was op 31 december 2022 € 53,1 miljoen.

Hiervan behoort ongeveer € 21,3 miljoen tot de algemene reserves. Ook door het rekeningresultaat 2022 stegen de algemene reserves in 2022.

In dit overzicht houden we geen rekening met de resultaatbestemmingen uit de jaarrekening 2022.

Weerstandsratio

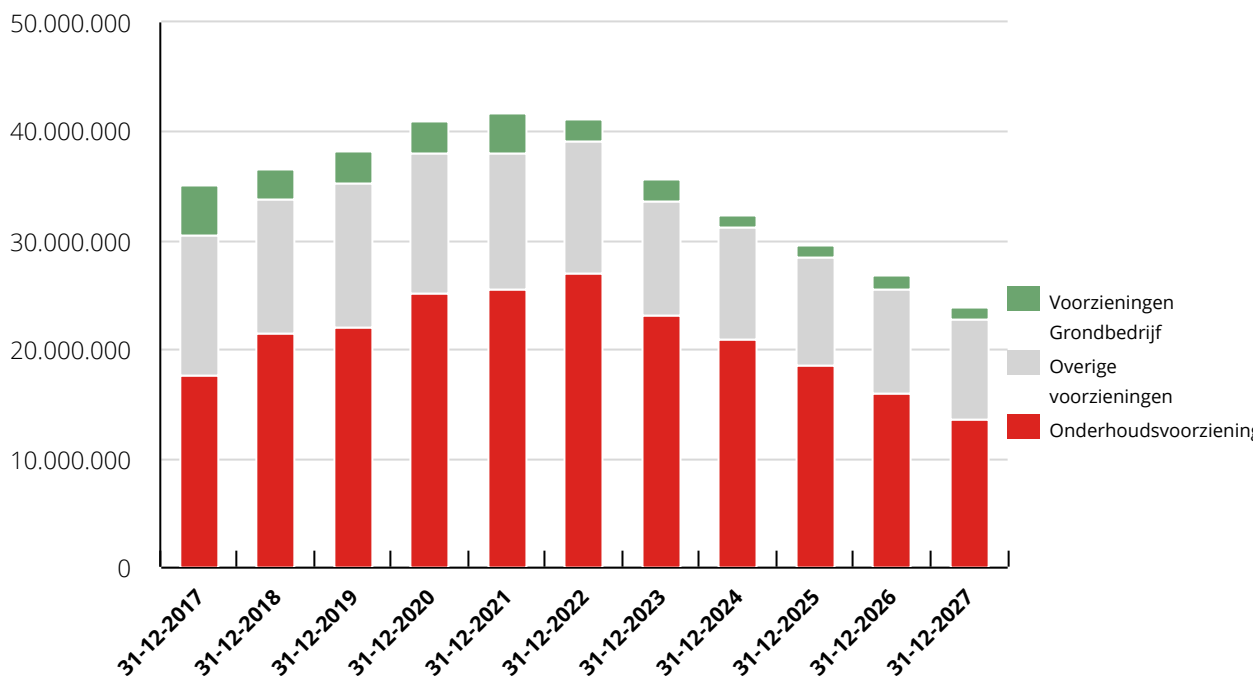
De weerstandsratio namen we op in de jaarrekening over 2022 en bedraagt 6,5. Zonder de onbenutte belastingcapaciteit bedraagt de weerstandsratio 5,7. Bij het opstellen van de begroting 2024 actualiseren we het risicoprofiel, het weerstandsvermogen en de weerstandsratio, inclusief de besluitvorming uit deze kadernota.

Niet alle risico's zijn (direct) financieel te vertalen, maar kunnen wel van grote invloed zijn op onze organisatie. Deze risico's zijn daarom (nog) niet vertaald in de weerstandsratio. Het gaat onder meer om de hoge inflatie, de krapte op de arbeidsmarkt, de gevolgen van klimaatverandering, de krapte op de woningmarkt, de opvang van vluchtelingen en de stikstofcrisis.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen en zijn nodig om uitgaven in de toekomst te kunnen doen. De belangrijkste voorzieningen zijn de onderhoudsvoorzieningen voor het openbaar gebied, sportvoorzieningen en gebouwen. Middelen uit de voorzieningen kunnen alleen voor een ander doel worden ingezet als het beleid wordt aangepast (bijvoorbeeld een lager kwaliteitsniveau van Beheren op Niveau).

Verloop voorzieningen 2017-2027

Uitgangspunten

Voor het opstellen van de kadernota 2024-2027 actualiseren we de meerjarenraming.

De omstandigheden die bepalend zijn voor prijsontwikkelingen zijn het afgelopen jaar tijd sterk veranderd en erg onzeker. Het is lastig om goed onderbouwd te bepalen welke indexcijfers we het beste kunnen hanteren voor 2024 en verder. Om hier een verbetering in aan te brengen passen we onze werkwijze aan.

Aanpassing werkwijze prijsontwikkelingen

In het verleden baseerden we ons op de indexeringen uit de Macro Economische Verkenning van het vorige jaar. Vanaf dit jaar gebruiken we de indexcijfers van de meicirculaire van het lopende jaar voor de indexering van de begroting voor het volgende jaar.

De tijd tussen het moment waarop we de te gebruiken index bepalen en het opstellen van de begroting wordt hiermee bijna 10 maanden korter.

Inschatting

De meicirculaire verschijnt nadat de kadernota gereed is. Om te voorkomen dat we ons rijk (of arm) rekenen, nemen we in deze kadernota een inschatting op van de ontwikkelingen van de kosten en opbrengsten. Deze inschattingen baseren we op de actuele indexeringen die in maart 2023 zijn gepubliceerd door het Centraal Planbureau in het Centraal Economisch Plan 2023. Dit betekent dat we in de kadernota voorlopige indexeringen opnemen voor kosten en opbrengsten (bijvoorbeeld onroerendezaakbelasting, rechten en heffingen en overige opbrengsten). Bij het opstellen van de begroting stellen we, wanneer nodig, de inschatting van de kadernota bij.

Inwoners en woningen

Voor de kadernota 2024-2027 actualiseren we de prognoses voor inwoner- en woningaantallen. De actuele cijfers baseren we op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We houden voor de groei van de woningvoorraad vanaf 2023 nadrukkelijk rekening met aantallen te bouwen woningen zoals vastgelegd in de regionale Woondeal van maart 2023. Indicatief wordt van Etten-Leur gevraagd tot en met 2030 nog minstens 2.000 nieuwe woningen, waaronder tijdelijke woningen, te realiseren.

Omdat de definitie van een woning(eenheid) voor de verschillende onderdelen binnen de begroting verschillend is, geven we de mutatie van de woningaantallen als kader mee.

	woningen	toename	inwoners	toename
2023	19.644	313	44.585	407
2024	19.957	303	44.992	394
2025	20.260	613	45.386	797
2026	20.873	256	46.183	333
2027	21.129	225	46.516	293
2028	21.354	225	46.809	293
2029	21.579	225	47.102	293
2030	21.804	216	47.395	281
2031	22.020	200	47.676	260
2032	22.220	200	47.936	260
2033	22.420		48.196	

Kosten

Personeelskosten

De huidige cao heeft een looptijd tot 1 januari 2024. We actualiseerden de personeelskosten 2023 op basis van deze cao.

Voor de volgende jaren baseren we ons op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'. Op basis van deze aannames ziet de indexering van de totale personeelslasten er als volgt uit:

	2024	2025	2026	2027
CAO ontwikkelingen	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%

Kosten derden

Voor de kosten zoals inhuur personeel, energie, duurzame zaken, sociale uitkeringen en overige goederen en diensten hanteren we de volgende indexeringspercentages:

	2024	2025	2026	2027
Inhuur personeel	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Duurzame zaken	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Sociale uitkeringen	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%
Overige goederen en diensten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

Deze percentages baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Bij de stijging van de sociale uitkeringen zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten.

Opbrengsten

Onroerendezaakbelasting

Het tarief van onder andere de OZB baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. In de tabel hieronder nemen we de voorgestelde verhogingen op:

	2024	2025	2026	2027
Onroerendezaakbelasting (OZB) *	8,00%	1,60%	1,60%	1,60%
Hondenbelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Precariobelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Toeristenbelasting	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

(*) Voor 2023 pasten we de tarieven van de onroerendezaakbelasting aan met 1,6%. Na vaststelling van de begroting 2023 bleek dat de werkelijke index voor 2023 5,9% was (CPB-maart 2023). Gezien onze kostenontwikkelingen in 2022 en 2023 passen we de tarieven voor 2024 hierop eenmalig extra aan. De totale OZB-stijging voor 2024 komt daarmee op 8,0%.

Rechten en heffingen

	2024	2025	2026	2027
Lijkbezorgingsrechten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Marktgelden	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

We baseren deze percentages op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Bij de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is sprake van kostendeckende tarieven. De opbrengsten zijn afhankelijk van de kosten.

Voorstellen voor tariefaanpassing doen we bij de belastingvoorstellen 2024.

Overige

	2024	2025	2026	2027
Leges	4,70%	5,40%	4,50%	3,90%
Huren en pachten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%
Overige inkomsten	3,90%	1,60%	1,60%	1,60%

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Het merendeel van de legeskosten bestaat uit loonkosten.

De huren en pachten baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Een aantal onderdelen indexeren we niet: de parkeerbelasting, de parkeergarage en het parkeerterrein bij het zwembad.

Parkeergelden

Voor parkeren gelden de volgende uitgangspunten:

1. de tarieven zijn tenminste kostendekkend;
2. de tarieven zijn concurrerend met die van omliggende gemeenten.

In 2024 gaan we door met het optimaliseren van het parkeerbeleid. Er is sprake van een kostenstijging. Dat kan betekenen dat er een wijziging in de parkeertarieven plaatsvindt.

Gemeentefonds / Onvoorzien

We ramen de algemene uitkering uit het gemeentefonds tegen lopende prijzen. Dit betekent dat in deze raming de loon- en prijsontwikkeling van de rijksuitgaven is meegenomen.

Bij het opstellen van de kadernota 2024-2027 herrekenen we de uitkeringen uit het gemeentefonds op basis van actuele ontwikkelingen en op basis van de laatst bekende circulaire.

Onvoorzien

In de meerjarenraming nemen we de post onvoorzien op:

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Onvoorzien	250	250	250	250

Wettelijke taken

In deze kadernota namen we geen overzicht op van de wettelijke en niet-wettelijke taken.

Wilt u de wettelijke en niet-wettelijke taken inzien kijk dan in de kadernota van 2021.

PDF

Klik op deze link om het pdf-bestand van de kadernota 2024-2027 te lezen.

De 'pdf-versie' van de kadernota ziet er niet optimaal uit. De digitale presentatie staat voorop.

Toelichting reserve (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Implementatie nieuw financieel pakket	Het geld dat in 2022 over was voor het nieuwe financiële pakket stortten we in de reserve nog uit te voeren werkzaamheden. We ronden de uitvoering in 2023 af. We halen daarvoor het geld nu weer uit de reserve.
2. Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig	We gebruiken geld uit het Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig voor het uitstel van de huurverhoging bij sportaccommodaties, het project Met Elkaar tegen eenzaamheid en het uitstel op de bezuinigingen bij wijkgebouwen. We namen dit bij de jaarrekening 2022 op in de Reserve nog uit te voeren werkzaamheden.
3. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2022	We gebruiken geld uit het Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig voor het maatregelenpakket energiekosten voor maatschappelijke organisaties voor de energierekening van 2022. We namen dit bij de jaarrekening 2022 op in de Reserve nog uit te voeren werkzaamheden
4. Join Us ondersteuning eenzame jongeren	We gebruiken geld uit het Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig voor de uitvoering van het project Join us voor eenzame jongeren. We namen dit bij de jaarrekening 2022 op in de Reserve nog uit te voeren werkzaamheden.
5. Waarderingssubsidies vrijwilligers	We gebruiken geld uit het Herstelfonds Vitaal & Veerkrachtig voor de waarderingssubsidies voor vrijwilligers (organisaties). We namen dit bij de jaarrekening 2022 op in de Reserve nog uit te voeren werkzaamheden.
6. Flexibele woningen	Het project tijdelijke woningen is in 2022 nog niet afgerond. We namen het budget mee naar 2023.
7. Bijdrage brug Halsche Vliet	De bijdrage voor de aanleg van de brug over de Halsche Vliet betalen we in 2023 aan Breda. We namen dit bij de jaarrekening 2022 op in de Reserve nog uit te voeren werkzaamheden.
8. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	Het geld dat in 2022 over was stortten we in de reserve nog uit te voeren werkzaamheden. We ronden de uitvoering in 2023 af. We halen daarvoor het geld nu weer uit de reserve.

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Indexeringen	Voor de jaren 2023-2027 actualiseerden we diverse indexeringspercentages voor loon- en prijsontwikkelingen. We gebruiken indexeringspercentages uit onafhankelijke bronnen (Centraal Planbureau).
2. Verlaging storting algemene reserve	Bij de begroting 2023 stortten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Bij de begroting 2023 is een deel van dit bedrag al ingezet. We verlagen de storting in de reserve ook voor posten uit deze kadernota. Het gaat dan onder andere in 2023 om de energiekosten van maatschappelijke organisaties en energietoeslag minima. Voor de jaren daarna het leerlingenvervoer en de procesmanager in de jeugdzorg voor het terugdringen wachtlijsten. De meerjarenbegroting bij deze kadernota is niet sluitend. Omdat het effect van de meircirculaire nog niet bekend is, zetten we de algemene reserve bij deze kadernota nog niet in voor tegenvallers. Bij de begroting 2024 bepalen we in welke mate het nodig is om de storting in de reserve verder te verlagen voor het opvangen van financiële tegenvallers.
3. Inschatting compensatie loon en prijsontwikkeling	Vooruitlopend op het verschijnen van de meircirculaire 2023: schatting compensatie voor loon- en prijsontwikkeling voor 2022 en compensatie voor loon- en prijsontwikkeling voor de jaren 2023 tot en met 2027.
4. Onroerendezaakbelasting	Voor 2023 pasten we de tarieven van de onroerendezaakbelasting aan met 1,6%. Na vaststelling van de begroting 2023 bleek dat de werkelijke index voor 2023 5,9% was (CPB maart 2023). Door de kostenontwikkelingen in 2022 en 2023 passen we de tarieven voor 2024 hierop eenmalig extra aan. De totale OZB-stijging voor 2024 komt daarmee op 8,0%.
5. Algemene uitkering	We pasten maatstaven aan bij het verwerken van de financiële gevolgen van de decembercirculaire.
6. Storting onderhoudsvoorziening gebouwen	We storten extra geld in de onderhoudsvoorziening voor gebouwen om deze op het huidige niveau te houden.
7. Stelpost kapitaallasten	We nemen extra financiële ruimte op om de kapitaallasten te dekken van investeringen die we bij de begroting op het investeringsplan willen zetten. Het gaat onder andere om de vloer van de parkeergarage, verduurzamen verlichting parkeergarage, vernieuwen parkeerautomaten, versnellen verduurzamen openbare verlichting, speelvoorzieningen en verduurzamen stadskantoor.
8. Formatie uitbreiding	We breiden de organisatie uit met een raadsadviseur, medewerkers duurzaamheid, een procesmanager Jeugdzorg en extra uren bij Jeugdzorg en Publiekszaken. De toelichting leest u in programma 1.
9. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2023	We stelden een maatregelenpakket Energiekosten 2022-2025 vast. Om dit in 2023 uit te voeren nemen we voor maatschappelijke organisaties en sportverenigingen budget op.
10. Leerlingenvervoer	We houden rekening met de resultaten uit de jaarrekening 2022 en de indexering per 2023 (NEA-index is 13%).
11. Jeugdzorg	In de regionale werkbegroting Jeugd nemen de kosten voor onder meer crisiszorg toe. We passen onze begroting hierop aan.
12. GIA (Jeugd en Wmo)	De regio voor de Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) maakte een analyse op basis van het regionale takenpakket. De conclusie is dat voor 2024 en volgende jaren structureel meer subsidie nodig is voor de uitvoering van de regionale taken van Veilig Thuis en de Safegroep.
13. Bezuiniging subsidie De Nobelaer	Om de Nobelaer een financieel gezonde basis voor de bedrijfsvoering te geven, stellen we voor de aanvullende subsidieverlaging van € 150.000 niet door te voeren.
14. Indexering De Nobelaer	In de begroting 2023 en verder namen we een te lage indexering van de subsidie van De Nobelaer op. In de afspraken met De Nobelaer is vastgelegd dat prijsstijgingen volledig gecompenseerd worden. Dat herstellen we nu.
15. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	We passen de bijdrage aan de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant aan. De oorzaak van de stijging is de aanpassing van de CAO.
16. WVS - begroting 2023	Het Werkvoorzieningschap paste haar begroting 2023 aan. We passen de gemeentelijke bijdrage daaraan aan.
17. Armoedebeleid	Om het gebruik van de minimaregelingen te vergroten, schaffen we de online applicatie Voorzieningenwijzer aan. Met deze applicatie kunnen medewerkers in gesprek met inwoners het recht op minimaregelingen toetsen en direct aanvragen. De uitvoering start per 1 september 2023. De jaarlijkse kosten vanaf 2024 zijn € 86.000. Na aftrek van de bijdrage van Alwel bedragen de kosten voor 2023 € 28.000.
18. Energietoeslag minima	We stellen ook in 2023 budget beschikbaar voor de energietoeslag voor inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. De aanvraagmogelijkheid loopt tot 1 april 2024.
19. Overig	Meerdere afwijkingen, uitgebreidere specificatie in de programma's.

Programma

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur

We werken aan een betrouwbare en servicegerichte organisatie voor onze inwoners en partners zoals het onderwijs, ondernemers, andere overheden en maatschappelijke organisaties, verenigingen en instellingen. Een organisatie zonder onnodige drempels en procedures waarbij de menselijke maat het uitgangspunt is van onze dienstverlening. Dat vraagt om professionals die binnen de wetten en regelgeving ruimte voor maatwerk zien en benutten. De gemeente inspireert, stimuleert en faciliteert en zoekt actief de dialoog en samenwerking op. Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Bestuurders en de organisatie gaan tijdig met inwoners in gesprek over maatschappelijke vraagstukken. Voor een goed functionerende gemeente is ook de relatie tussen de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van groot belang, evenals een goede samenwerking in de regio zowel ambtelijk, bestuurlijk en politiek.

Ontwikkelingen

Ambitieniveau gemeenteraad

De gemeenteraad legde de eigen ambitie vast in het raadsprogramma 'Etten-Leur maken we samen' en in het coalitieakkoord 2022-2026. We voerden met de raad overleg over de ondersteuningsbehoefte bij het realiseren van deze ambities. Dit leidt tot een formatie-uitbreiding van 1 fte op de griffie.

Wet versterking decentrale rekenkamers

De Wet versterking decentrale rekenkamers is vanaf 1 januari 2023 van kracht geworden. Tijdens een overleg tussen het seniorenconvent en de nieuwbenoemde leden van de rekenkamer West-Brabant is de wens uitgesproken om in de geest van deze wet in ieder geval 1 onderzoek per jaar uit te laten voeren. We stellen voor het budget hiervoor structureel met € 14.000 te verhogen.

Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur

De Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur heeft per 1 januari geleid tot een aantal aanpassingen in de Gemeentewet. Vanaf 1 april zijn op basis van deze wet ook de bepalingen over geheimhouding in de Gemeentewet aangepast. Dit leidt ook tot enkele aanpassingen in het reglement van orde van de gemeenteraad en de verordening op de raad luistert en de raad debatteert. Deze wijzigingen verwerkten we in het reglement en de verordening.

Regionale samenwerking

We werken aan een herijking van de nota verbonden partijen op basis van de per 1 juli 2022 aangepaste Wet gemeenschappelijke regelingen en de in 2021 vastgestelde evaluatie van de werking van de nota verbonden partijen. De nota stellen we op voor heel Midden- en West-

Brabant. Doel is om de inhoudelijke grip en sturing van de gemeenteraad op verbonden partijen te versterken.

De gemeenschappelijke regelingen moeten binnen twee jaar na 1 juli 2022 hun regelingen aanpassen aan de wet. In het najaar van 2023 bieden de gemeenschappelijke regelingen daarvoor voorstellen aan de raad aan. De besluitvorming over deze voorstellen vindt plaats in het eerste half jaar van 2024.

Rente

Om onze doelstellingen te realiseren is geld nodig. Daarvoor moeten we leningen afsluiten. Bij de begroting 2023 maakten we een inschatting hoeveel geld we nodig hebben. We gingen voor langlopende leningen uit van een rentepercentage van 2%. De afgelopen periode is de rente flink gestegen. Dit brengt extra kosten met zich mee. Daarbij spelen verschillende factoren een rol. Bij de begroting 2024 brengen we dat in beeld.

Herinrichting begane grond Stads kantoor

In september 2022 nam de raad kennis van het schetsontwerp herinrichting begane grond Stads kantoor. Hierin is een raadzaal opgenomen. De raad stemde in met de richting die in deze eerste ontwerpfase is aangegeven. De uitwerking van de plannen van het voorlopig ontwerp en het investeringskrediet zijn bijna gereed en worden behandeld in de raads cyclus van september 2023. Er is naar verwachting een hoger investeringskrediet nodig dan aanvankelijk was voorzien door onder andere loon- en prijsstijgingen. De komende periode werken we aan het definitief ontwerp en starten we de voorbereidingen voor de aanbesteding. Bij een positieve besluitvorming van de raad gaan we ervan uit dat we de heringerichte begane grond in de tweede helft van 2024 in gebruik nemen.

Verduurzamen stadskantoor

Het aanpassen van de huidige verlichting van het stadskantoor naar led-verlichting levert een energiereductie op van 35%. Eenzelfde energiereductie is mogelijk wanneer de huidige luchtbehandeling wordt aangepast naar nieuwe gelijkstroom ventilatoren. Ook willen we de huidige klimaat- en lichtinstallatie aanpassen zodat het mogelijk is om gericht te verlichten, koelen of verwarmen op die plaatsen in het gebouw waar dat nodig is. Hiervoor is een investering nodig van € 700.000. Door deze investering dalen de energielasten met € 25.000 per jaar. Ook halen we een reductie van ruim 50.000 kilo CO2 per jaar.

Onroerendezaakbelasting

Het aantal waardebezwaren over de onroerendezaakbelasting steeg in de regio van 8.300 in 2022 naar 20.000 in 2023. Om deze hoeveelheid te verwerken moet de Belastingssamenwerking West-Brabant de werkwijze aanpassen. Afhankelijk van de categorie worden de bezwaren meer of minder gedetailleerd behandeld. Dat brengt financiële risico's met zich mee die op dit moment nog niet zijn in te schatten.

Online participatie en communicatie

Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarvoor gebruiken we de Routeplanner participatie en communicatie als hulpmiddel. Er zijn diverse participatiemiddelen beschikbaar. De offline middelen (zoals de fysieke avond in een zaal, een brief, telefonisch spreekuur) zijn beproefd. Terwijl er ook groepen inwoners zijn, die liever via de online weg meedoen en via de traditionele vormen niet. In 2023 werken we aan een online participatie- en communicatiestrategie. Dat kan betekenen dat we nog moeten investeren in online middelen. Wat dat financieel betekent weten we als de strategie is afgerond.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. CAO 2023 en indexering personeelskosten	-1.543	-2.180	-3.030	-3.570	-4.790
2. Indexering lasten	-660	-1.640	-2.320	-2.850	-4.200
3. Indexering baten	0	330	430	520	880
4. Indexering verstrekte subsidies	0	-129	-129	-129	-129
5. Indexering bijdrage Gemeenschappelijke Regelingen	0	-260	-670	-1.090	-1.660
6. Onroerendezaakbelasting	0	387	394	400	406
7. Doorrekening jaarschijf 2027	0	0	0	0	-370
8. Inschatting compensatie loon en prijsontwikkeling	610	1.370	2.300	2.520	2.670
9. Verlaging storting algemene reserve	975	502	482	382	382
10. Algemene uitkering	-470	-522	-524	-528	0
11. Algemene uitkering	199	202	203	201	-161
12. Storting onderhoudsvoorziening gebouwen	-80	-80	-80	-80	-80
13. Stelpost kapitaallasten	0	0	-200	-300	-350
14. Kosten automatisering	-58	0	0	0	0
15. Reserve automatisering	58	0	0	0	0
16. Extra kosten rekenkamer	-14	-14	-14	-14	-14
17. Wijkteam units verduurzamen	0	-20	0	0	0
18. Raadsadviseur - 1 Fte	-33	-100	-103	-106	-106
19. Duurzaamheid - 3 Fte	-144	-255	-255	-255	-255
20. Uitkering klimaat - energiebeleid	144	255	255	255	255
21. Jeugdzorg - procesmanager	0	-100	-100	0	0
22. Jeugdzorg - kwaliteitsmedewerker	0	-20	-20	-20	-20
23. Publiekszaken - adresonderzoek	0	-47	-47	-47	-47
24. Klimaatgelden 2022	272	0	0	0	0
Totaal wijzigingen	-744	-2.321	-3.428	-4.711	-7.589

1.1 Vertrouwen in de overheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het vergroten van het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners in het gemeentebestuur. Meer en beter contact vanuit de gemeente met hen zodat zij weten waar ze aan toe zijn. De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners krijgen meer vertrouwen in de gemeente/het gemeentebestuur.
- De gemeente betreft (we betrekken onze) inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer en beter bij wat de gemeente doet (we doen).
- De gemeente(-raad) is zichtbaar en benaderbaar.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten altijd wie hun contactpersoon is bij de gemeente.
2. Raadsvergaderingen worden gehouden op een prettig toegankelijke locatie.
3. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners worden verwelkomd wanneer ze 'aankloppen' bij de gemeente.
4. De gemeente treedt vaker naar buiten en spreekt met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners die met de gemeente willen spreken.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Alle inspanningen van de gemeente waarderen inwoners tenminste met een 6,4
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021).
- Het opkomstpercentage voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 is hoger dan 46,3%
(opkomst 2022).

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- In de informatiebrief van 16 mei 2023 informeerden we de raad over het verschuiven van het voorstel voor de herinrichtingsplannen van de begane grond van het stadskantoor naar

de raadscyclus van september 2023. Hierdoor lopen we ten opzichte van de oorspronkelijke planning slechts enkele weken vertraging op. We gaan er nog steeds vanuit dat we de heringerichte begane grond in de tweede helft van 2024 in gebruik nemen.

- In het najaar 2022 hielden we een dialoog over armoede. In april 2023 staat een volgende dialoog over verduurzaming gepland.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2023		
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2023	2024	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2023		

1.2 Communicatie en participatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze dus beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Inwoners moeten meer regie krijgen over hun woon- en leefomgeving doordat de gemeente openstaat voor hun expertise en initiatieven en deze waar nodig ondersteunt. Dat geldt ook voor ondernemers en andere (maatschappelijke) partners. De gemeenteraad zet in op een betere toegankelijkheid van de gemeente, zowel digitaal als persoonlijk. Voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners moet duidelijk zijn welke informatie zij waar kunnen vinden en met wie zij contact kunnen opnemen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners begrijpen wat de gemeente doet en waarom.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten, zowel persoonlijk als digitaal, waar en waarvoor ze bij de gemeente terecht kunnen.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners hebben (meer) regie over hun woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. We gebruiken heldere taal (altijd, maar in het bijzonder wanneer we met onze inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners communiceren).
2. We zijn bereikbaar en informatie is vindbaar en begrijpelijk.
3. We leggen altijd uit wat we doen en waarom.
4. We betrekken inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners actief bij (communiceren actief over) plannen en activiteiten.
5. De gemeente biedt ruimte voor initiatieven van inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Samenwerking met inwoners waarderen inwoners tenminste met een 5,9.
- Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is tenminste een 6,5.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We formuleren uitgangspunten voor online participatie en communicatie en werken dit verder uit. Dit is 2023 gereed.
- We houden in het najaar van 2023 een onderzoek bij de raad naar de beleving bij communicatie en bereikbaarheid. Wat wordt bedoeld als de raad het heeft over "gebrek aan communicatie" of "slechte bereikbaarheid"?
- We passen bij projecten de routeplanner toe en verwerken de ervaringen in updates ervan.
- Het communicatieplan over de bekendheid en werkwijze van de wijkmanagersronden we voor de zomervakantie af. Na de zomervakantie voeren we het plan uit.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:
Online participatie/communicatiestrategie	Het verbeteren van de online communicatie en participatie. Het gaat om het ontwikkelen van een strategie van online communicatie en participatie. Denk aan de inzet van het digitaal platform en de inzet van social media. Het gaat hier niet om de digitalisering dienstverlening, maar om het verspreiden van nieuws, het online benaderbaar zijn van de gemeente en om digitale manieren van participatie.	2023
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	2023
Evaluatie Routeplanner communicatie en participatie	Evaluatie, leren en verbeteren participatieprocessen.	2023
Communicatieplan wijkmanagers	Er komt een communicatieplan om de wijkmanagers als aanspreekpunt van de wijken, zowel intern als extern, beter bekend te maken. Het effect daarvan wordt geëvalueerd in de evaluatie wijkgericht werken.	2023
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2024

1.3 Dienstverlening en menselijke maat

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel is dat iedereen mee kan doen in Etten-Leur. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners mogen niet belemmerd worden door te complexe regels, door te weinig digitale vaardigheden of andere obstakels zoals een taalbarrière of fysieke ontoegankelijkheid. In onze dienstverlening moet de mens, het bedrijf, de vereniging of de maatschappelijke organisatie meer centraal staan. We verplaatsen ons beter in de persoon, ondernemer of (maatschappelijke) partner en helpen diegene door de complexe wereld van de overheid heen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners en andere partners vinden de gemeentelijke dienstverlening, zowel persoonlijk als digitaal, duidelijk, vindbaar, toegankelijk, betrouwbaar en begrijpelijk. Dit geldt ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
- Inwoners en andere partners ervaren de gemeentelijke dienstverlening als eerlijk en begripvol.

Wat zijn de doelen?

1. We leggen zowel digitaal als fysiek beter en persoonlijker contact met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.
2. De gemeentewebsite en andere dienstverleningskanalen zijn duidelijk vormgegeven en goed toegankelijk, ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
3. Goede dienstverlening is gebaat bij 'regelruimte': handelingsperspectief om te doen wat in een specifiek geval nodig is.
4. Voor burgers die zelf goed aan de slag kunnen, richten we de werkprocessen zo in dat hun zelfwerkzaamheid beloond wordt met vloeiende dienstverleningsprocessen, korte tijdsbelasting en vlotte afhandeling.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/klantbeleving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Inwoners waarderen de directe dienstverlening tenminste met een 6,6.
- Inwoners waarderen de hostmanship van de gemeente tenminste met een 6,0.

- Inwoners waarderen de digitale dienstverlening tenminste met een 6,7.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	2023	2024	
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	2023	2024	
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	2023	2024	
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	2023	2024	2025
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	2023		

1.4 Ondermijnende criminaliteit

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

We willen het fenomeen ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aanpakken. Er wordt blijvend gewerkt aan de bewustwording voor bewoners, ondernemers, maar zeker ook ons eigen bestuur en organisatie. We zetten samen met partners zoals de Taskforce-RIEC, politie en andere partners in op het voorkomen van ondermijnende criminaliteit en (woon-) fraude. Bij constateren van ondermijnende criminaliteit wordt hierbij ook door de gezamenlijke partners opgetreden, en worden door deze partners de boetes opgelegd die binnen hun mogelijkheden liggen.

Maatschappelijk effect

Inwoners en ondernemers voelen zich veilig in hun woon- en werkomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie weten wat ze (ook anoniem) kunnen doen bij een vermoeden van ondermijnende activiteiten in hun omgeving.
2. We onderzoeken en pakken ontvangen signalen op met de samenwerkingspartners.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/openbare-orde-en-veiligheid

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We werken aan bewustzijn bij inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie op thema's als radicalisering, mensenhandel, cybercriminaliteit door middel van bijvoorbeeld voorlichting, inrichten van platforms om intern signalen te delen enzovoort.
- In 2023 bieden we de raad een nieuw veiligheidsprogramma aan voor de komende jaren.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.				

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. CAO 2023 en indexering personeelskosten	Door de nieuwe Cao voor 2023 en het actualiseren van de indexeringen voor loonontwikkelingen 2024-2027 stijgen de personeelskosten.
2. Indexering lasten	Voor de jaren 2023-2027 actualiseerden we diverse indexeringspercentages voor loon- en prijsontwikkelingen. We gebruiken indexeringspercentages uit onafhankelijke bronnen (Centraal Planbureau).
3. Indexering baten	Voor de jaren 2024-2027 actualiseerden we diverse indexeringspercentages voor loon- en prijsontwikkelingen. We gebruiken indexeringspercentages uit onafhankelijke bronnen (Centraal Planbureau).
4. Indexering verstrekte subsidies	In afwachting van duidelijkheid over het verloop van prijsontwikkelingen en het nieuwe subsidiebeleid nemen we in 2024 eenmalig een structureel budget op om indexering van subsidies mogelijk te maken.
5. Indexering bijdrage Gemeenschappelijke Regelingen	Om ontwikkelingen voor loon- en prijsontwikkelingen bij gemeenschappelijke regelingen op te vangen verhogen we het structurele budget.
6. Onroerendezaakbelasting	Voor 2023 pasten we de tarieven van de onroerendezaakbelasting aan met 1,6%. Na vaststelling van de begroting 2023 bleek dat de werkelijke index voor 2023 5,9% was (CPB maart 2023). Door de kostenontwikkelingen in 2022 en 2023 passen we de tarieven voor 2024 hierop eenmalig extra aan. De totale OZB-stijging voor 2024 komt daarmee op 8,0%.
7. Doorrekening jaarschijf 2027	We berekenden het nieuwe begrotingsjaar 2027. Dit is de startpositie voor begrotingsjaar 2027.
8. Inschatting compensatie loon en prijsontwikkeling	Vooruitlopend op het verschijnen van de meicirculaire 2023: schatting compensatie voor loon- en prijsontwikkeling voor 2022 en compensatie voor loon- en prijsontwikkeling voor de jaren 2023 tot en met 2027.
9. Verlaging storting algemene reserve	Bij de begroting 2023 stortten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Bij de begroting 2023 is een deel van dit bedrag al ingezet. We verlagen de storting in de reserve ook voor posten uit deze kadernota. Het gaat dan onder andere in 2023 om de energiekosten van maatschappelijke organisaties en energietoeslag minima. Voor de jaren daarna het leerlingenvervoer en de procesmanager in de jeugdzorg voor het terugdringen wachtlijsten. De meerjarenbegroting bij deze kadernota is niet sluitend. Omdat het effect van de meicirculaire nog niet bekend is, zetten we de algemene reserve bij deze kadernota nog niet in voor tegenvallers. Bij de begroting 2024 bepalen we in welke mate het nodig is om de storting in de reserve verder te verlagen voor het opvangen van financiële tegenvallers.
10. Algemene uitkering	We verwerkten de financiële gevolgen van de decembercirculaire.
11. Algemene uitkering	We pasten maatstaven aan bij het verwerken van de financiële gevolgen van de decembercirculaire.
12. Storting onderhoudsvoorziening gebouwen	We storten extra geld in de onderhoudsvoorziening voor gebouwen om deze op het huidige niveau te houden.
13. Stelpost kapitaallasten	We nemen extra financiële ruimte op om de kapitaallasten te dekken van investeringen die we bij de begroting op het investeringsplan willen zetten. Het gaat onder andere om de vloer van de parkeergarage, verduurzamen verlichting parkeergarage, vernieuwen parkeerautomaten, versnellen verduurzamen openbare verlichting, speelvoorzieningen en verduurzamen stadskantoor.
14. Kosten automatisering	We actualiseerden de reserve automatisering.
15. Reserve automatisering	We actualiseerden de reserve automatisering.
16. Extra kosten rekenkamer	Van het huidige budget voor de rekenkamer kan een onderzoek per twee jaar plaatsvinden. We breiden dit uit naar een onderzoek per jaar.
17. Wijkteam units verduurzamen	Op de units van de wijkteams Noord en Zuid plaatsen we zonnepanelen. Ook vervangen we de boiler en overige stroomverbruikers voor zuinigere varianten.
18. Raadsadviseur - 1 Fte	De gemeenteraad legde de eigen ambitie vast in het raadsprogramma en in het coalitieakkoord. Om deze ambitie uit te voeren is een uitbreiding van de formatie van de griffie met 1 fte nodig.
19. Duurzaamheid - 3 Fte	Er worden drie extra fte aangetrokken voor duurzaamheid Haansberg, omgevingsplan en de vele andere opgaven op het gebied van duurzaamheid. De salariskosten dekken we uit de SPUK Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat Energiebeleid. Deze uitkering is voor 2023 tot en met 2025 bekend. Daarna volgt er waarschijnlijk een nieuwe regeling. Mocht dat niet het geval zijn, dan gebruiken we voor de salariskosten de algemene middelen.
20. Uitkering klimaat - energiebeleid	Er wordt een extra fte aangetrokken voor duurzaamheid Haansberg, omgevingsplan en de vele andere opgaven op het gebied van duurzaamheid. De salariskosten worden gedekt uit de SPUK Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat Energiebeleid. Deze uitkering is voor 2023 tot en met 2025 bekend. Daarna volgt er waarschijnlijk een nieuwe regeling. Mocht dat niet het geval zijn, dan gebruiken we voor de salariskosten de algemene middelen.

Onderwerp	Toelichting
21. Jeugdzorg - procesmanager	Al langere tijd kampen we met een wachtlijst binnen het Centrum Jeugd en Gezin. Deze wachtlijst is onwenselijk. Om de wachtlijst op lange(re) termijn aan te pakken trekken we tijdelijk een procesmanager aan om de instroom in de jeugdzorg te beperken.
22. Jeugdzorg - kwaliteitsmedewerker	We breiden structureel de formatie van het team jeugd uit met 8 uur voor een kwaliteitsmedewerker jeugd (28 uur wordt 36 uur).
23. Publiekszaken - adresonderzoek	Voor het bestrijden van woonfraude met adresgegevens (ondermijning) breiden we de formatie van team Publiekszaken structureel met 24 uur uit.
24. Klimaatgelden 2022	De klimaatgelden 2022 zijn niet besteed en overgenomen naar 2023. Ze zijn opgenomen in programma 5.

2. Sociaal Etten-Leur

Etten-Leur is een inclusieve gemeente waar iedereen alle kansen krijgt om mee te doen. Iedereen moet zich prettig en veilig kunnen voelen in zijn eigen leefomgeving. Samen zijn we verantwoordelijk voor schone en leefbare straten, buurten en wijken. Voor iedereen in Etten-Leur die dat nodig heeft moeten (sport)voorzieningen, zorg en ondersteuning toegankelijk en beschikbaar zijn. We denken vanuit het perspectief van mensen. Daarom spannen we ons in om zoveel als mogelijk problemen te voorkomen en de zorgvragers vroegtijdig te signaleren en te ondersteunen. We werken samen aan een gemeente waarin iedereen zelf regie voert over zijn/haar leven en de mogelijkheid krijgt om talenten en kwaliteiten te ontwikkelen en te benutten. Het beleid van de gemeente richt zich op alle doelgroepen, zogenaamd inclusief beleid. De komende jaren is er vanuit dit beleid wel extra aandacht voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

Ontwikkelingen

Jeugdzorg

Al langere tijd kampen we met een wachtlijst bij het Centrum Jeugd en Gezin door een toename van het aantal jongeren in jeugdhulp, een langere trajectduur en een toename van de complexiteit. Deze wachtlijst is onwenselijk en willen we zo snel mogelijk wegwerken. Daarom breiden we de formatie van jeugdprofessionals voor een periode van twee jaar uit. De formatieuitbreiding betalen we uit de begrotingsmiddelen jeugdzorg 2023. Bij de tweede bestuursrapportage 2023 beoordelen we of er nog extra geld nodig is.

De VNG en het kabinet bereikten na lang onderhandelen een principeakkoord over het geld dat de komende jaren beschikbaar komt voor de uitvoering van de jeugdzorg. De voorgenomen bezuinigingen worden voor 2024 en 2025 voor een klein deel teruggedraaid. Dit principeakkoord wordt nog voorgelegd aan de Algemene Ledenvergadering van de VNG in juni 2023. Het is onzeker of er voldoende steun is voor het door de VNG bereikte principeakkoord. Naast deze financiële ontwikkelingen is er een inhoudelijke hervormingsagenda opgesteld. Hierdoor ontstaan er mogelijkheden om de noodzakelijke hervormingen in de jeugdzorg uit te voeren. We verwerken de financiële gevolgen hiervan in de begroting 2024, wanneer we inzicht hebben in de definitieve bijdragen van het Rijk en de lokale en regionale bestedingsvoorstellen.

Naast landelijke hervormingen werken we in regionaal verband maar ook in Etten-Leur aan hervormingen om de jeugdzorg houdbaar te maken. We onderzoeken voor de langere termijn ook andere oplossingen. We proberen ervoor te zorgen dat er met name voor lichte problemen geen professionele zorg nodig is. Dit is ook één van de doelen in de Regiovisie Jeugdzorg West-Brabant West 2022-2025 en de daaraan verbonden lokale paragraaf. We trekken voor een periode van twee jaar (2024 en 2025) een procesmanager aan, die de dialoog aangaat met de samenleving om de jeugdzorg te normaliseren, de negatieve prestatiedruk te verminderen en de reikwijdte van de jeugdzorg in te perken.

Wet maatschappelijke ondersteuning

Met ingang van 1 oktober 2022 sloten we een nieuwe overeenkomst af voor de maatwerkvoorziening Huishoudelijke Ondersteuning. Bij het opstellen van de jaarrekening 2022 constateerden we vanaf oktober 2022 een daling van de kosten ondanks een lichte stijging van het aantal inwoners dat een beroep doet op huishoudelijke ondersteuning. De daling van de kosten is naar verwachting toe te schrijven aan de nieuwe producten van de nieuwe overeenkomst. Meer cliënten maken hierdoor gebruik van lichtere, en daarmee goedkopere, producten. Op verzoek van aanbieders van huishoudelijke ondersteuning geven we een bureau de opdracht om de tarieven voor de producten van huishoudelijke ondersteuning opnieuw te berekenen. Afhankelijk van de uitkomsten is het mogelijk dat we huidige tarieven verhogen.

Bij de tweede bestuursrapportage 2023 bekijken we aan de hand van de aantallen en kosten of deze trend zich voortzet en welke gevolgen dit heeft voor de begroting 2023 en volgende jaren. Dan weten we wellicht ook meer over de resultaten van het tarievenonderzoek.

Met ingang van 1 januari 2023 sloten we een nieuwe overeenkomst voor de maatwerkvoorziening Begeleiding. In vergelijking met de oude overeenkomst werken we in deze nieuwe overeenkomst met meer verschillende producten. We hebben op dit moment nog geen goed zicht op de financiële effecten. Bij de tweede bestuursrapportage brengen we deze effecten in beeld en wijzigen, indien nodig, de begroting 2023 en volgende jaren.

Friciekosten beleidsnota maatschappelijke accommodaties

In 2023 stellen we een beleidsnota maatschappelijke accommodaties op. In deze nota beschrijven we de visie op en de behoefte aan sociaal maatschappelijke gebouwen in onze gemeente op langere termijn. We stellen kaders en uitgangspunten vast, die we gaan hanteren bij het nemen van accommodatiegerichte beslissingen, onder andere over het behouden, realiseren, beheren, exploiteren en subsidiëren van bestaande of nieuwe maatschappelijke voorzieningen. We leggen deze beleidsnota ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad in de eerste raadsclusus van 2024. Gewijzigd beleid kan financiële gevolgen hebben voor verenigingen en organisaties. We stellen voor om een budget voor frictiekosten op te nemen wanneer we meer concreet zicht hebben op deze financiële gevolgen (tweede bestuursrapportage 2023 of eerste bestuursrapportage 2024).

Informatiepunt Digitale Overheid

Het informatiepunt Digitale Overheid is er voor iedereen die vragen heeft over websites van de overheid, zoals DigiD, belastingen, toeslagen enzovoorts. Het is vooral bedoeld voor kwetsbare, minder digitaalvaardige doelgroepen, zoals ouderen, jongeren, laaggeletterden en nieuwe Nederlanders. De gemeente is vanaf 1 januari 2023 verantwoordelijk voor de regie en financiering van het informatiepunt. Wij ontvangen hiervoor jaarlijks een specifieke uitkering van het Rijk. Voorheen ontving de bibliotheek het geld voor het informatiepunt. We zien 2023 als een overgangsjaar. In 2023 maken we samen met onze partners een plan om een sterk informatiepunt te realiseren in Etten-Leur.

Uniek sportplan

De verschillende sportverenigingen en andere partners, betrokken bij sport in Etten-Leur, willen samen tot een uniek Sportplan komen. Deze vorm van participatie en beleidsontwikkeling past prima in de huidige visie van de gemeenteraad omdat daarin sportpartners en inwoners actief worden betrokken. In het Uniek Sportplan komen diverse thema's aan bod zoals het formuleren van een duidelijke visie, vrijwilligers, accommodaties, samenwerking bij inkoop, preventie, gezondheid enzovoorts. De sportpartners laten zich daarbij ondersteunen door een extern communicatiebureau, peilen behoeften en wensen bij de verschillende partners en werken volgens een zelf opgesteld plan van aanpak. De aanpak moet uiteindelijk leiden tot een Uniek Sportplan dat in september 2023 afgerond is en aan college en gemeenteraad aangeboden kan worden. In hoeverre de (toekomstige) wensen van onze partners leiden tot financiële gevolgen, weten we op dit moment niet. Wij verwachten bij de tweede bestuursrapportage 2023 hier meer over te kunnen vermelden.

Preventiegelden

In Etten-Leur sloten we eerder al het Lokaal Sportakkoord en Lokaal Preventieakkoord. De gemeente ontving hiervoor middelen. Dit bundelden we in het project Samen Gezond Leven Etten-Leur. Nu is landelijk het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en Hoofdpijnen Sportakkoord 2 gesloten. Aan deze twee akkoorden is een brede SPUK-regeling (Specifieke Uitkering) gekoppeld die bestaat uit 15 onderdelen. Hoofddoel van het GALA is een gezonde generatie in 2040, met weerbare, gezonde mensen die kunnen opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. Het geldt voor deze SPUK-regeling vroegen we aan. Om het niet te moeilijk te maken voor partners en inwoners, gaan we aan de slag onder de naam Samen Gezond Leven Etten-Leur. Om dit te bereiken leveren we uiterlijk 30 september 2023 een plan op voor 2024-2026. In dit plan beschrijven we op welke manier we aan de slag gaan. Ook doelstellingen nemen we hierin op. We herijken ook het Lokaal Sportakkoord, dat uiterlijk 30 juni 2023 afgerond moet zijn.

Leerlingenvervoer

Bij het opstellen van de jaarrekening 2022 constateerden we een tekort op het budget voor het leerlingenvervoer. Op basis van dit resultaat maakten we een doorrekening van de kosten voor 2023. We hielden daarbij rekening met een indexatie per 2023 van 13%. Het gaat om de NEA-index die is opgenomen in de overeenkomst. Door de gestegen brandstofkosten valt de index hoger uit dan gebruikelijk. De extra kosten nemen we mee in de eerste bestuursrapportage 2023.

Momenteel zijn we bezig met een aanbesteding van het leerlingenvervoer vanaf het nieuwe schooljaar in augustus. We hebben op dit moment nog geen inzicht op de financiële effecten van de nieuwe overeenkomst. We brengen deze bij de tweede bestuursrapportage 2023 in beeld.

Schuldhelpverlening

Naar verwachting wijzigt met ingang van 2024 de Wet schuldsanering natuurlijke personen

(Wsnp). Met deze wijziging wordt de saneringstermijn verkort van 36 naar 18 maanden. Tijdens deze periode betaalt de schuldenaar, onder toezicht van een Wsnp-bewindvoerder, zoveel mogelijk aan de schuldeisers. Wanneer de schuldenaar zich tijdens deze periode aan al zijn verplichtingen heeft gehouden, krijgt die van de rechter een schone lei. Overgebleven schulden, die onder de werking van de Wsnp vallen, zijn dan niet meer afdwingbaar. Voor inwoners betekent dit dat zij na 18 maanden met een schone lei kunnen beginnen. Voor de gemeente zijn de gevolgen minimaal, tenzij de gemeente ook schuldeiser is.

Herstel en versterken van de openbare bibliotheken

Het kabinet investeert vanaf 2022 structureel in de openbare bibliotheken. Voor 2023 en 2024 komt landelijk € 56 miljoen beschikbaar via een Specifieke Uitkering (Spuk) om het lokale bibliotheeknetwerk te versterken. Vanaf 2025 geldt voor gemeenten een wettelijke zorgplicht voor de bibliotheken. De Spuk is bedoeld om de kwaliteit en kwantiteit van de bibliotheken te verbeteren ter voorbereiding op deze wettelijke zorgplicht. We maken gebruik van deze mogelijkheid en vragen de uitkering aan. Samen met de bibliotheek stellen we een plan van aanpak op.

De Nobelaer

Bij de bezuinigingsopdracht werd de subsidie aan Stichting De Nobelaer in 2022 en 2023 verlaagd met € 100.000. Hierdoor verlaagden we de totale subsidie bij ingebruikname van de nieuwbouw van de afgesproken € 3 miljoen naar € 2,9 miljoen. Ondanks de lagere subsidie slaagt De Nobelaer erin om te voldoen aan de prestatieafspraken uit de subsidiebeschikking 2022-2023. Dit jaar en de komende jaren verwacht De Noblaer een klein negatief resultaat van € 50.000. De raad besloot eerder tot een aanvullende bezuiniging van € 150.000. We namen deze bezuiniging in de begroting op vanaf 2024. Wanneer we deze aanvullende bezuiniging doorvoeren, betekent dit dat het tekort voor de Nobelaer weer stijgt naar € 200.000. Dit is niet op te vangen binnen de aanwezige bedrijfsvoeringsreserve. En dit betekent mogelijk ook dat de Nobelaer niet meer kan voldoen aan de prestatieafspraken en er keuzes gemaakt moeten worden. Om de Nobelaer een financieel gezonde basis voor de bedrijfsvoering te geven, stellen we voor de aanvullende subsidieverlaging van € 150.000 niet door te voeren.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2023	-347	0	0	0	0
2. Leerlingenvervoer	-200	-200	-200	-200	-200
3. Jeugdzorg	-125	-125	-125	-125	-125
4. GIA (Jeugd en Wmo)	0	-96	-96	-96	-96
5. Bezuiniging subsidie De Nobelaer	0	-150	-150	-150	-150
6. Indexering De Nobelaer	-331	-414	-483	-551	-618
Totaal wijzigingen	-1.003	-985	-1.054	-1.122	-1.189

2.1 Iedereen moet mee kunnen doen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen moet mee kunnen doen in Etten-Leur. De gemeenteraad zet in op het voorkomen dat jongeren vertrekken en zorgt ervoor dat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente moet voorkomen dat mensen tussen wal en schip vallen, in een armoedesituatie terechtkomen of grotere (gezondheids-)problemen krijgen. Ook gaat de raad voor een dementievriendelijke gemeente. Dat alles vraagt om meer activiteiten die gericht zijn op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuurvoorzieningen. Ook hierbij is de menselijke maat leidend en doen we dit samen met de inwoners, ondernemers, verenigingen, instellingen en andere partners door goede communicatie en participatie. Door het samen te doen vergroot dit het gemeenschapsgevoel en wordt de afstand tussen gemeente en inwoners kleiner.

Maatschappelijk effect

- Iedereen kan meedoen en is welkom in de Etten-Leurse samenleving.
- (Kwetsbare) inwoners kunnen langer zelfstandig blijven.
- Etten-Leurenaren voelen zich verbonden met elkaar en met de gemeente.

Wat zijn de doelen?

1. Er zijn voldoende en laagdrempelige zorg- en welzijnsvoorzieningen dichtbij voor (kwetsbare) inwoners om langer zelfstandig te blijven leven in de eigen woning.
2. Voorzieningen en activiteiten, gericht op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuur worden door de inwoners optimaal benut.
3. In deze voorzieningen en activiteiten samen optrekken met inwoners, zorg- en welzijnsondernemers, verenigingen en andere partners.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Tenminste 68% van de inwoners is (zeer) tevreden over de sportvoorzieningen in de nabijheid.
- Het gemiddelde rapportcijfer dat inwoners geven voor de inspanning van de gemeente om inwoners volledig te laten deelnemen aan de maatschappij is tenminste 6,4.

- Tenminste 70% van de volwassenen ervaart nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- De voorbereidingen voor de mantelzorgwaardering lopen op schema. We ontwikkelen een campagne rondom mantelzorg. We informeren over wanneer er sprake is van mantelzorg en welke (ondersteunings)mogelijkheden er zijn. Het steunpunt Zorg voor een Ander geeft aan dat zij geleidelijk meer ondersteuningsvragen krijgen omdat mensen het steunpunt beter weten te vinden.
- We voeren een lokaal actieplan tegen eenzaamheid uit. Acties verankeren we in bestaand beleid.
- Er is een plan van aanpak laaggeletterdheid. We werken daarin samen met lokaal en regionaal Taalnetwerk. We werken aan de zichtbaarheid van het Digi-taalhuis.
- De voorzieningen en activiteiten waar arbeidsmigranten binnen het sociaal domein gebruik van kunnen maken, brachten we in kaart. Gesprekken met werkgevers en arbeidsmigranten planden we in om te bespreken in welke mate ze nu gebruikt worden en of/hoe dit verhoogd moet worden.
- Er is regionaal woningmarktonderzoek uitgevoerd. Vanaf medio maart start onderzoek van regionale woonzorg analyse. Hierna stellen we de lokale woonzorgvisie eind 2023 vast.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	2023	2024		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	2023	2024	2025	2026
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	2023	2024		
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	2023	2024	2025	
Koerswijzer beschermd wonen opstellen	Met een sterke sociale basis van voorzieningen kunnen inwoners met een beperking in de wijk wonen.	2023			
Project integrale aanpak en beleid arbeidsmigranten	Arbeidsmigranten kunnen deelnemen aan de Etten-Leurse samenleving.	2023			
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	2023			

2.2 Minima- en armoedebelief

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De raad zet erop in dat mensen niet buiten de boot vallen door financiële problemen. Ook mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de Etten-Leurse samenleving.

Maatschappelijk effect

- Niemand mag buiten de boot vallen door financiële problemen.
- Mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal mensen met schulden.
2. Inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen voor minima.
3. We zorgen voor laagdrempelige voorzieningen.
4. Het vroegtijdig signaleren en preventie van mogelijke schuldenproblematiek.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/werk-en-inkomen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Het aantal verstrekte minimaregelingen via het Werkplein (gespecificeerd naar regeling).
- Het aandeel particuliere huishoudens dat te maken heeft met geregistreerde problematische schulden.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- Vroeg erop af voerden we structureel in. De VoorzieningenWijzer en het Armoedepact pakken we met prioriteit op en voeren we in.
- De energietoeslag 2022 verstrekten we succesvol. De aanvraagmogelijkheid voor 2023 is geopend.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten:	2023	2024
	- Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.		
Energietoeslag	Etten-Leurse minima met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum voorzien van de energietoeslag (uitvoering motie van de gemeenteraad).	2023	

2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een levendig netwerk van wijk- en sportvoorzieningen zodat we contact tussen inwoners bevorderen, het gemeenschapsgevoel stimuleren, eenzaamheid en stress voorkomen en gezondheid bevorderen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, van jong tot oud, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan activiteiten in de wijk(voorzieningen).

Wat zijn de doelen?

1. Wijkbewoners, verenigingen, maatschappelijke partners zetten zich actief in in de wijken en in de wijkvoorzieningen met als doel dat ze zich samen meer verantwoordelijk voelen voor de sociale samenhang in de wijk.
2. Er zijn voldoende maatschappelijke accommodaties die multifunctioneel gebruikt worden én toegankelijk zijn.
3. Wijkbewoners kunnen vinden welke activiteiten georganiseerd worden in de wijkvoorzieningen.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Tenminste 51% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van welzijnsvoorzieningen in de nabije omgeving.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- Eind maart 2023 stelde het college een projectopdracht vast die als basis dient voor een opdracht aan een extern bureau. Dit bureau rondt voor de zomervakantie 2023 een inventarisatie af. Het bureau levert in december 2023 een concept nota Maatschappelijke Accommodaties op.
- Voor de ondersteuning van vrijwilligers waren er goede bijeenkomsten met bestuursleden van Etten-Leurse verenigingen/stichtingen. Er zijn vervolgacties afgesproken. Die werken we nu uit.
- In het op te stellen Uniek Sportplan en de Beleidsnota Maatschappelijke Accommodaties besteden we ook aandacht aan meer mogelijkheden voor functioneel gebruik van

(sport)gebouwen. Dit alles om daarmee de bezetting en exploitatie van gebouwen te verbeteren.

- Het college neemt binnenkort een besluit over de start van de biedingsprocedure voor de Van Goghkerk. We ontvingen een bod vanuit de Provincie Noord-Brabant . Dit bod hebben we in overweging.
- Jeugdland blijft gehuisvest op de huidige locatie in afwachting van de resultaten van de nota maatschappelijke accommodaties.

Wat heeft aandacht nodig?

- In december 2022 maakten we afspraken over de beheersvorm en de systematiek van beheer van de zes multifunctionele accommodaties. Op 12 april 2023 tekenden we de vaststellingsovereenkomst, waarin afspraken worden vastgelegd. Uitwerking volgt nog van de ingebruikgevingsovereenkomsten, beheersovereenkomsten en het formeel regelen van een beheersvorm.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2023
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2023 2024
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2023
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2023
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen .	2023
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2023

2.4 Jong zijn in Etten-Leur

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat ervoor dat Etten-Leur voor de jeugd voldoende (vrijtijd- sport- en cultuur)activiteiten, een bruisend jongerencentrum en goed onderwijs heeft. De gemeente denkt actief mee met ondernemende jongeren en werkt aan meer huisvesting voor jongeren. We zetten in op een betere verbinding van jong tot oud. Zo zetten we in op een aantrekkelijke gemeente voor de jeugd.

Maatschappelijk effect

- Etten-Leur is aantrekkelijk voor de jeugd.
- Etten-Leur zorgt goed voor haar jeugd.

Wat zijn de doelen?

1. Onderwijs zoveel als mogelijk dichtbij huis voor jongeren in Etten-Leur.
2. Ieder kind krijgt passende jeugdhulp en een veilig thuis.
3. Kwaliteit van zorg bevorderen door bundeling van jeugdhulp en onderwijs.
4. Goede, voldoende en betaalbare huisvesting voor jongeren.
5. De jeugd heeft/houdt eigen bruisende ontmoetingsplekken in Etten-Leur
6. Jeugd verbinden aan Etten-Leur in samenwerking met sport- en wijkverenigingen en ondernemers.
7. Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van de jeugd, inclusief onderzoek naar behoefte jongerenraad.
8. Actief meedenken met ondernemende jongeren.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/jeugdhulpverlening

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Minder dan 10% van de jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
(Waarstaatjegemeente/CBS cijfer tweede half jaar 2021)
- Cliënten waarderen de hulp van het Centrum Jeugd en Gezin met tenminste een 8,3.
(Kwaliteitsmonitor cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We hebben een dekkend zorglandschap met passende jeugdhulpvoorzieningen. De bundeling van jeugdhulp en onderwijs vindt plaats via zogenaamde onderwijs arrangementen.
- Onderwijs trof maatregelen om onderwijsachterstanden weg te werken. Maakt onderdeel uit van Nationaal Plan Onderwijs en de lokale onderwijsagenda.
- Met de door de jongeren ontwikkelde brochure 'what's next' als basis, voeren we vervolgesprekken met jongeren/jongerenwerk. Urban Sport, Creative Factory, evenementen en gewenste wijze van communiceren maken onderdeel van dat overleg.
- We werken aan de Lokale Onderwijs Agenda.
- Om de dienstverlening aan startende en jonge ondernemers te verbeteren gingen we een samenwerking aan met StartToGrow. Ook loopt er een traject met jongeren over hun stappen om ondernemer te worden.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	2023	2024	2025	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2023	2024	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2023	2024	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2023			
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2023	2024	2025	2026

2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen­zorg

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op maatregelen die ervoor zorgen dat inwoners langer gezond en zelfstandig kunnen blijven wonen. Dat vraagt inzet op het gebied van gezondheid, veiligheid, welzijn, eenzaamheid, activiteiten voor ouderen, maar ook op het gebied van (senioren-)huisvesting. Dit alles in samenwerking met onder andere partners in de wijken, jongeren, zorginstellingen en de woningcorporatie. Vanwege de verwachte toename van het aantal kwetsbare ouderen zet de gemeente in op een dementievriendelijke gemeente, houden we rekening met de mogelijkheden van (intensieve) zorg in de wijken en bouwen we aan een sterke gemeenschap.

Maatschappelijk effect

- Ouderen wonen langer zelfstandig en veilig in Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Versterken van zelfredzaamheid en gezondheid (preventie).
2. Sterke gemeenschappen, waarbij inwoners zelf en samen zorgen.
3. Voldoende ondersteuning op het juiste moment en in de juiste omgeving
4. Etten-Leur is een dementievriendelijke gemeente.
5. Voldoende passende huisvesting (met zorg) voor senioren.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/gezondheid

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Minder dan 21% van de mantelzorgers ervaart hoge belasting.
- Tenminste 71% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van (gezondheids-)zorgvoorzieningen in de nabije omgeving.
- Cliënten waarderen het (keukentafel-)gesprek met een medewerker van de gemeente over zorg en ondersteuning met tenminste een 7,9.

(klanttevredenheidsonderzoek Wmo cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We voeren het plan van aanpak één tegen eenzaamheid uit. Start regionale woonzorganalyse met daarop volgend lokale woonzorg-visie. Overleg met Avoord over samenwerking en subsidiemogelijkheden community care.
- We volgen het opgestelde jaarplan van de projectgroep en voeren het actieplan uit om het predicaat dementievriendelijk te halen. Mensen met dementie geven aan blij te zijn met de stappen die gezet worden. We moeten de vereisten van een dementievriendelijke openbare ruimte bepalen. Daarna nemen we die in het huidige of een nieuw handboek openbare ruimte op.
- Eerder stelden we het Lokaal Sport Akkoord en een Lokaal Preventie Akkoord op. De inhoud daarvan herijken we door de introductie van een brede Specifieke Uitkering (SPUK) voor een 15-tal thema's op het gebied van preventie. We vroegen deze uitkering aan en stellen uiterlijk september 2023 een plan van aanpak op voor 2024-2026.
- Het actualiseringsproces van de notitie mantelzorgwoningen loopt en ronden we tijdig af. Collega's uit diverse teams en de Participatieraad zijn betrokken.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	2023	2024		
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2023	2024	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2023			
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2023	2024	2025	2026
Notitie mantelzorgwoningen, inclusief pre-mantelzorgwoningen.	De huidige notitie voor mogelijkheden huisvesting mantelzorg actualiseren en daarbij mogelijkheden onderzoeken voor pre-mantelzorgwoningen (mantelzorgwoning realiseren voordat er sprake is mantelzorgondersteuning).	2023			

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Energiekosten maatschappelijke organisaties 2023	We stelden een maatregelenpakket Energiekosten 2022-2025 vast. Om dit in 2023 uit te voeren nemen we voor maatschappelijke organisaties en sportverenigingen budget op.
2. Leerlingenvervoer	We houden rekening met de resultaten uit de jaarrekening 2022 en de indexering per 2023 (NEA-index is 13%).
3. Jeugdzorg	In de regionale werkbegroting Jeugd nemen de kosten voor onder meer crisiszorg toe. We passen onze begroting hierop aan.
4. GIA (Jeugd en Wmo)	De regio voor de Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) maakte een analyse op basis van het regionale takenpakket. De conclusie is dat voor 2024 en volgende jaren structureel meer subsidie nodig is voor de uitvoering van de regionale taken van Veilig Thuis en de Safegroep.
5. Bezuiniging subsidie De Nobelaer	Om de Nobelaer een financieel gezonde basis voor de bedrijfsvoering te geven, stellen we voor de aanvullende subsidieverlaging van € 150.000 niet door te voeren.
6. Indexering De Nobelaer	In de begroting 2023 en verder namen we een te lage indexering van de subsidie van De Nobelaer op. In de afspraken met De Nobelaer is vastgelegd dat prijsstijgingen volledig gecompenseerd worden. Dat herstellen we nu.

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur

We werken aan een groen, levendig en veilig Etten-Leur. Op wijk- en buurniveau zorgen we voor een goed voorzieningenniveau en kijken we waar nieuwe(re) vormen van voorzieningen de ruimte kunnen krijgen. We werken aan een optimale inrichting van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat het onderhoud van openbaar groen, wegen en straten in orde is, nu en in de toekomst. Met adequate preventie en projecten dragen we bij aan de versterking van de leefbaarheid en de veiligheid van wijken en buurten.

Ontwikkelingen

Speelvoorzieningen

In 2023 stellen we een nieuw plan voor de speelvoorzieningen op. Het externe adviesbureau Speelplan maakte een doorrekening van de kosten om de huidige speelvoorzieningen in de wijken in stand te houden. Uit deze doorrekening blijkt dat verhoging van het budget noodzakelijk is om het noodzakelijke onderhoud en vervanging van de huidige speelvoorzieningen te laten plaatsvinden. Ook voor het noodzakelijke onderhoud en vervanging van de bovenwijkse speelvoorzieningen (multicourts, skatepark, calisthenicspark en goals) nemen we de meerkosten op in de begroting 2024.

Op dit moment bereiden we een nota speelbeleid voor. We ronden deze nota eind 2023 af. In die nota besteden we aandacht aan spelen voor kinderen met een beperking en aan de kinderen vanaf 8 jaar. In deze nota speelbeleid gaan we ook in op een wijk overstijgende sport- en beweegvoorziening: een Urban Sportpark. Uit het proces 'What's next' met onze jongeren kwam de behoefte naar boven om een grotere en centraal gelegen voorziening te realiseren binnen de gemeente. De jongeren zelf zijn inmiddels gestart met een uitwerking van een plan. De financiële gevolgen van dit nieuwe speelbeleid nemen we mee in de eerste bestuursrapportage 2024.

Parkeren

In 2024 gaan we door met het optimaliseren van het parkeerbeleid. Er is sprake van een kostenstijging. Dat kan betekenen dat er een wijziging in de parkeertarieven plaatsvindt.

Extra investering vloer parkeergarage

Uit extern onderzoek bleek dat de vloer in de parkeergarage niet voldoet aan de richtlijnen voor stroefheid. Om de vloer in de hele garage aan te passen blijkt het eerder gereserveerde budget van € 600.000 niet voldoende. Met het aanpassen van de vloer van de parkeergarage voldoen we weer aan de geldende richtlijnen. We voorkomen mogelijke ongelukken met de daarbij behorende schadeclaims. Ook verbetert de algehele beleving van de parkeergarage. De extra investering hiervoor is € 700.000.

Verduurzaming verlichting parkeergarage

De huidige verlichting gebruikt veel energie. Door het toepassen van duurzame led-verlichting

daalt het energieverbruik naar verwachting met 35%. Naast dit voordeel is de parkeergarage één van de visitekaartjes van de gemeente Etten-Leur waar de gemeente graag voorbeeldgedrag laat zien als het aankomt op verduurzaming. De investering hiervoor is € 450.000.

Versnellen verduurzamen openbare verlichting

We willen de huidige planning voor het ombouwen van 1 wijk per jaar naar led-verlichting versnellen. We voorzien heel de buitenruimte van Etten-Leur binnen 3 jaar van led-verlichting. Deze verduurzaming levert een CO2-reductie op. De levering van conventionele lampen wordt steeds lastiger. We verlagen het risico dat we dure lampen met oude techniek moeten inkopen als we sneller investeren in led-verlichting. De investering is in 2024 € 800.000, in 2025 € 1.000.000 en in 2026 € 800.000. We verwachten dat de jaarlijkse energielasten door deze investering dalen met 40% dalen (€ 150.000). Ook behalen we een CO2-reductie van ruim 250.000 kilo op jaarbasis.

Vernieuwen parkeerautomaten parkeergarage

De parkeerautomaten in de parkeergarage zijn aan vernieuwing toe. De investering bedraagt € 600.000. Doel is om met deze aanpassingen de parkeergarage 24 uur per dag in bedrijf te hebben.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	-145	-145	-145	-145	-145
2. Vooronderzoek spooronderdoorgang	-350	0	0	0	0
3. Reserve Infrastructurele oplossingen	350	0	0	0	0
Totaal wijzigingen	-145	-145	-145	-145	-145

3.1 Woningbouw

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Woningen toevoegen aan onze woningvoorraad zodat er een woning is voor elke Etten-Leurenaar, passend bij diens inkomen met een diversiteit aan woningen voor jongeren, gezinnen en senioren. We gaan voor gemengde duurzame, veilige wijken waarin sprake is van sociale samenhang.

Maatschappelijk effect

- Er zijn voldoende passende woningen voor iedere aandachtsgroep.
- Wijken en woningen zijn duurzaam, de omgeving is veilig en er is sociale samenhang.

Wat zijn de doelen?

1. Het bouwen van gemiddeld 300 woningen per jaar.
2. De woon- en leefomgeving nodigen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten en te bewegen.
3. Er is voldoende groen, ruimte voor waterberging, infiltratie en er zijn voldoende speelvoorzieningen in woonwijken.
4. Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen.
5. Het realiseren van nieuwe woonvormen om senioren beschut maar zelfstandig te laten wonen.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/bouwen-en-wonen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Aantal gerealiseerde woningen (onderverdeeld naar type, aandachtsgroep en koop/huur) in een jaar.
- Aantal verduurzaamde woningen in een jaar.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We verdeelden de doelen en ambities uit de Omgevingsvisie tot 2040 over de programma's zoals we die nu kennen in het Raadsprogramma 2022-2026 en college uitvoeringsprogramma.
- De meeste projecten lopen volgens schema. Het project Wipakker staat on hold in verband met het onderzoek naar de maatschappelijke functies.
- We maken de woningbouwplannen voor inwoners vindbaar en inzichtelijk door een regionale woonmonitor.

- We plaatsen peilbuizen en monitoren de grondwaterstanden in het gebied van de Lage Vaartkant. Op basis van de eerste resultaten gaan en blijven we in gesprek met het Waterschap. Tegelijkertijd onderzoeken we de (technische) haalbaarheid en betaalbaarheid van de onderdoorgang van het spoor.
- We zijn vanaf dit jaar gestart met de gebiedsontwikkeling Haansberg. We richtten onder andere een projectorganisatie op, gaan de huidige situatie nader verkennen en zetten ons in om tot een Masterplan te komen. De raad stelde de raadsvoorstellen voor de benodigde kredieten, het bepalen van de ontsluitingsvariant en het weghalen van het geitenmoratorium vast. Het opheffen van het geitenmoratorium is een belangrijke stap om grootschalige woningbouw in Haansberg mogelijk te maken.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.	2023	2024	2025	2026
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.	2023	2024	2025	2026
Toegankelijk maken concrete informatie woningbouwplannen	We zorgen ervoor dat de planning van woningbouwplannen voor inwoners digitaal vindbaar en toegankelijk zijn.	2023			
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	2023	2024	2025	2026
Haansberg (oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als stip op de horizon start woningbouw in 2025.	2023	2024	2025	2026

3.2 Verkeersafwikkeling

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een goede, duurzame en veilige verkeersafwikkeling door de verkeersstructuur daarop aan te passen.

Maatschappelijk effect

- Er is goede verkeersafwikkeling en verkeersdoorstroming in en om Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Duurzame mobiliteit en specifiek fietsen stimuleren.
2. Keuzemogelijkheden in mobiliteit bieden voor duurzame verkeersafwikkeling.
3. Het parkeerbeleid wordt geoptimaliseerd.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Let op: wijzig bovenaan pagina gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- De totaalscore fietsstad is tenminste 3,7.
- Aantal verplaatsingen zonder gemotoriseerd voertuig per persoon per dag tenminste 0,61 voor lopen en 0,6 voor fietsen.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We evalueerden het parkeerbeleid. De verbeterpunten pakken we in 2023 op.
- We zijn gestart met het opstellen van een Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan.
- We onderzoeken samen met ProRail of de onderdoorgang van het spoor (technisch) haalbaar is. We trokken een projectleider aan voor dit project. Die onderzoekt ook de financieringsmogelijkheden.
- In maart presenteerden we mogelijke oplossingen voor het knelpunt van Etten-Leur Noord aan de gemeenteraad. We werken concrete maatregelen en een tijdsplanning uit.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2023			
Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2023			
Onderzoek spooronderdoorgang	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spooronderdoorgang en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2023	2024	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers-en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2023	2024	2025	2026

3.3 Verkeersveiligheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het verbeteren van de verkeersveiligheid door zich te focussen op gedrag, infrastructuur en handhaving. De gemeenteraad gaat voor 0 verkeersdoden.

Maatschappelijk effect

- Er is veilig gedrag in het verkeer
- De infrastructuur is veilig

Wat zijn de doelen?

1. Verkeersveilig gedrag stimuleren en daar bij de inrichting van infrastructuur rekening mee houden.
2. Verkeersdoden en ongevallen voorkomen.
3. Het aantal gevaarlijke verkeerspunten terugdringen.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Het aantal gevaarlijke punten en hoeveel er daarvan aangepakt zijn (op basis van inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties).
- Aantal verkeersdoden per jaar.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- In maart presenteerden we mogelijke oplossingen voor het knelpunt van Etten-Leur Noord aan de gemeenteraad. We werken concrete maatregelen en een tijdsplanning uit.
- Aan de Liesbosweg pasten we de verlichting aan. De verlichting staat feller zodat het fietspad nu wel verlicht wordt. In de tweede helft van 2023 starten we met de voorbereiding van plaatsing van (slimme) verlichting op het Bolwerk.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	2023	2024	2025
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2023	2024	

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een veilige en schone leefomgeving als gegarandeerd basisniveau in alle wijken en op de bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

- De leefomgeving is schoon, veilig en voldoet aan de afgesproken normen voor aanleg en beheer.
- Het afvalbeleid is duidelijk voor inwoners en ondernemers.

Wat zijn de doelen?

1. De aanlegkwaliteit van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau A+/A (CROW: kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).
2. Het beheer en onderhoud van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau B of C.
3. Het behalen van de doelen uit het afvalbeleid.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Percentage van de leefomgeving dat voldoet aan de afgesproken CROW-normen voor aanleg en onderhoud (op basis van steekproef).
- Hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We maakten concrete afspraken om toezicht en handhaving op zwerfafval en dumpingen te intensiveren en voeren deze uit. Samen met de buitendienst zetten we specifiek in op het tegengaan van bijplaatsingen. Dit heeft niet op alle locaties nog het gewenste effect.
- We stellen onder andere voor de aanleg en onderhoudsniveaus van het groen in de openbare ruimte een Groenplan op. Dat leggen we in 2023 ter besluitvorming voor aan de raad.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2023	2024	2025
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2023	2024	2025
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2023	2024	

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op voldoende huisvesting van statushouders en andere bijzondere doelgroepen.

Maatschappelijk effect

- Een thuis voor alle aandachtsgroepen.

Wat zijn de doelen?

1. Samen met woningcorporaties zorgen voor voldoende (tijdelijke) en betaalbare huisvesting voor:
 - statushouders;
 - spoedzoekers;
 - arbeidsmigranten;
 - sociaal en medisch urgenten;
 - uitstroom uit intramurale instelling;
 - Oekraïense vluchtelingen.
2. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten binnen de kaders van het raadsbesluit op 7 februari 2022.

Wat hebben we gemeten?

- Aantal beschikbaar gestelde woningen voor bovenstaande aandachtsgroepen.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We zitten nog steeds op schema voor de taakstelling huisvesting statushouders. Regionaal zijn we constructief in overleg over de (verdeling) opgaven statushouders, opvang asielzoekers en Oekraïners.
- Lokaal zorgen we als onderdeel van de lopende prestatieafspraken met Alwel en de HuurdersBelangenVereniging Etten-Leur voor passende vormen van huisvesting voor groepen die dat niet op eigen kracht kunnen regelen. Huisvesting van arbeidsmigranten werken we volgens het vastgestelde beleid uit in diverse concrete plannen voor grootschalige huisvesting.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/ spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.	2023	2024	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	We passen de bijdrage aan de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant aan. De oorzaak van de stijging is de aanpassing van de CAO.
2. Vooronderzoek spooronderdoorgang	Voor het onderzoek naar de technische, verkeerskundige en financiële haalbaarheid van een spooronderdoorgang in het verlengde van de Ambachtlaan onttrekken we geld uit de reserve Infrastructurele oplossingen.
3. Reserve Infrastructurele oplossingen	Voor het onderzoek naar de technische, verkeerskundige en financiële haalbaarheid van een spooronderdoorgang in het verlengde van de Ambachtlaan onttrekken we geld uit de reserve Infrastructurele oplossingen.

4. Economie en werk in Etten-Leur

Samen met ondernemers, inwoners en andere partners werken we aan een gezonde economie met volop kansen voor iedereen. We stimuleren het toegroeien naar een volledig circulaire economie in 2050 en geven daarin als gemeente zelf het goede voorbeeld. Werken biedt de mogelijkheid om in ons levensonderhoud te voorzien en is een belangrijke basis om mee te doen in onze samenleving. Een goed ondernemersklimaat met aantrekkelijke werkgelegenheid, ook voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt, is daarom van groot belang. We werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, de verbinding van onderwijs met ondernemers, het aantrekken van arbeidsintensieve bedrijven die van toegevoegde waarde zijn, een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke vitale bedrijventerreinen. Voor het goed benutten van arbeidspotentieel blijven we inzetten op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen

Toeristenbelasting

Voor de toeristenbelasting namen we in de begroting 2023 € 82.000 aan inkomsten op. We verwachten dat we deze opbrengst niet gaan halen omdat in een aantal hotelkamers in Etten-Leur Oekraïense vluchtelingen zijn ondergebracht. Hierdoor overnachten er minder toeristen in Etten-Leur en zijn de inkomsten lager dan verwacht.

Centrumvisie

Op dit moment stellen we de centrumvisie op. We werken deze uit tot een uitvoeringsplan met daarbij horende financiën.

Fri-Jado terrein

We gaan in 2024 de kavels op het Fri-Jado terrein uitgeven. Dit liep vertraging op door een meningsverschil over de sanering van de grond tot industriegrond. Vooralsnog voorzien we geen extra uitgaven.

Grote Oogst

Op dit moment loopt het project Grote Oogst. Hierbij worden projecten en plannen bedacht samen met ondernemers om het bedrijventerrein Vosdonk versneld te verduurzamen. Voorbeelden zijn een energieopslag of mobiliteitshub. Vanaf 2024 verwachten we een uitwerking van de plannen en de daarbij horende activiteiten en kosten.

Plan van aanpak revitalisering bedrijventerrein Vosdonk

We stellen een plan van aanpak op voor de revitalisering van bedrijventerrein Vosdonk. Onderdeel hiervan is het bepalen welke actieve rol we hierbij vervullen. De bijbehorende financiële consequenties brengen we in beeld. Een voorzichtige inschatting is dat hiervoor een revitaliseringsfonds van € 1 miljoen nodig is.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. WVS - begroting 2023	0	122	51	52	52
2. Energietoeslag minima	-400	0	0	0	0
3. Armoedebeleid	-28	-86	-86	-86	-86
Totaal wijzigingen	-428	36	-35	-34	-34

4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat zijn de doelen?

Het terugdringen van het aantal Etten-Leurenaren, dat niet werkt.

Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar werk of dagbesteding.

Het voorkomen van armoedeval¹.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- Minder dan 30,9 personen per 1.000 inwoners met bijstandsuitkering (18 jaar en ouder).
- Minimaal 72,2 % beroepsbevolking is werkzaam ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking (netto arbeidsparticipatie).

¹ Armoedeval is de situatie waarin iemand vanuit de bijstand gaat werken en er daardoor financieel op achteruit gaat.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We verwachten dat het regionaal uitvoeringsplan voor de Human Capital Agenda in mei 2023 gereed is.

Wat heeft aandacht nodig?

- In overleg met Stimulansz zetten we een instrument in dat het eventueel bestaan van een armoedeval in Etten-Leur in beeld brengt. Wanneer dat zo is, geeft het instrument ook aan of de gemeente hier invloed op uit kan oefenen en zo ja, hoe. We verwachten dat dit instrument in de zomer is geïmplementeerd.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2023
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/ voorkomen van armoedeval	2023

4.2 Het versterken van de economie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een sterke lokale economie die voorbereid is op de kansen en uitdagingen van de toekomst.

Maatschappelijk effect

- Een sterke lokale economie die voorbereid is op de toekomst.

Wat zijn de doelen?

1. Goed ondernemersklimaat.
2. Ruimte voor gevestigde bedrijven om uit te breiden.
3. Binnen de mogelijkheden bij inkoop voorrang geven aan Etten-Leurse bedrijven.
4. Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- 1.153 vestigingen van bedrijven per 10.000 inwoners.

(Waarstaatjegemeente/KvK cijfer 2022)

- Stijging op ranking MKB-vriendelijkste gemeente.

(ranking 2020: plaats 57)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We stuurden het plan van aanpak voor project Grote Oogst naar de Provincie Noord-Brabant. In het project willen we Vosdonk toekomstbestendig maken. De Provincie kende een subsidiebijdrage van maximaal € 250.000 toe. We starten samen met VNO-NCW het plan van aanpak in het derde kwartaal van 2023 op.
- Bij het opstellen van de centrumvisie stellen we ook een uitvoeringsprogramma op.
- We startten met de voorbereidingen om de voormalige locatie van Fri-Jado bouwrijp te maken. Ook bereiden we de gronduitgifte voor.
- We leggen bedrijfsbezoeken af en nemen deel aan netwerkbijeenkomsten. Ook zetten we StartToGrow en het Ondernemers Klankbord in om ondernemersadvies uit te brengen. Onze accountmanagers zijn persoonlijk en via internet zichtbaar en makkelijk benaderbaar voor ondernemers. Medio juni zetten we ook de ondernemerspeiling uit.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.	2023	2024	2025	2026
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2023	2024	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2023	2024		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2023	2024	2025	2026

4.3 Toerisme en recreatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een groei naar een duurzame vrijetijdseconomie. Meer evenementen in het bijzonder voor de jongeren onder de 18 en het beter benutten van onze parken.

Maatschappelijk effect

- Een duurzame vrijetijdseconomie
- Etten-Leur is aantrekkelijk voor vrijetijdsbesteding door inwoners en bezoekers.
- Culturele voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk in aanbod en gebruik.

Wat zijn de doelen?

1. Een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd.
2. Er zijn voldoende culturele voorzieningen en activiteiten.
3. Het wegnemen van onnodige regels voor ondernemers in toerisme en recreatie.
4. Het aantrekkelijker maken van de Markt door onder andere een autovrije of autoluwe markt.
5. Het stimuleren en/of faciliteren van evenementen voor jongeren onder de 18 jaar.
6. Levendige parken waar inwoners en bezoekers graag gebruik van maken.
7. We vermarkten Etten-Leur beter.

Wat hebben we gemeten?

- Aantal toeristen met overnachting.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We hebben een uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie met een actieplan voor 2022 en 2023. We pakten de acties op en voeren die in 2023 uit. Het gaat onder andere om de vernieuwing van digitale informatieborden, ontwikkeling van arrangementen, een doorlopende marketingcampagne en uitbreiding van de Etten-Leur City app.
- Cultuurhuis De Nobelaer en diverse stichtingen voeren culturele voorzieningen en activiteiten uit. We ondersteunen die voorzieningen en activiteiten in 2023 weer met subsidie.
- We versoepelden het terrassenbeleid als onderdeel van versoepeling van regelgeving in het algemeen. In de vierde raadsclusus bieden we de Centrumvisie aan de raad aan. Daarin staat ook een voorstel om de Markt aantrekkelijker te maken.
- We onderzoeken of we evenementen voor jongeren onder de 18 kunnen combineren met bestaande evenementen. In het kader van levendige parken loopt het project verlevendiging Ouderkerkpark. We verwachten in 2023 de uitvoering van de eerste fase.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd en hiertoe komen tot een uitvoeringsprogramma toerisme in 2022 wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.	2023	2024	2025	2026

4.4 Een levendig centrum

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het versterken van de regiofunctie van Etten-Leur door voorwaarden te scheppen voor levendige en aantrekkelijke winkelcentra.

Maatschappelijk effect

- Winkelgebieden zijn levendig, aantrekkelijk en leefbaar.
- Versterken van de regiofunctie van Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Bijdragen aan en investeren in het aantrekkelijk maken en/of houden van winkelgebieden voor winkeliers, bezoekers en bewoners.
2. Stimuleren en ondersteunen van activiteiten in winkelgebieden.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie?

- 31,8% gestarte en 15,8% gestopte MKB-vestigingen per 10.000 inwoners.
(Waarstaatjegemeente/KvK cijfer 2de kwartaal 2022)

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We stellen een centrumvisie op.

Wat heeft aandacht nodig?

- We zijn met de eigenaar in overleg over de herontwikkeling van het winkelcentrum. We zijn nog geen kaders overeengekomen voor de herontwikkeling.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven, denk hierbij aan vergroening, m2 detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.	2023	2024	2025
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken de visie/advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen gaan we uitvoeren.	2023	2024	

4.5 Agrarische sector

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het behouden van een vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied met ruimte voor economische activiteiten.

Maatschappelijk effect

- Vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied.
- Verduurzamen van het buitengebied.

Wat zijn de doelen?

1. In het buitengebied is ruimte voor economische activiteiten en herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.
2. Toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied stimuleren.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We zijn gestart met een (college-)uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap. Dit verwachten we in de tweede helft van 2023 af te ronden. Het uitvoeringsprogramma bestaat uit voorgenomen bestedingen in het buitengebied. We houden in 2023 met de gemeenteraad ook een beleidsmatige gedachtewisseling over diverse onderwerpen uit en over het buitengebied. Onder andere het opnieuw invullen van vrijkomende agrarische bebouwing komt op de agenda.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	2023

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. WVS - begroting 2023	Het Werkvoorzieningschap paste haar begroting 2023 aan. We passen de gemeentelijke bijdrage daaraan aan.
2. Energietoeslag minima	We stellen ook in 2023 budget beschikbaar voor de energietoeslag voor inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. De aanvraagmogelijkheid loopt tot 1 april 2024.
3. Armoedebeleid	Om het gebruik van de minimaregelingen te vergroten, schaffen we de online applicatie Voorzieningenwijzer aan. Met deze applicatie kunnen medewerkers in gesprek met inwoners het recht op minimaregelingen toetsen en direct aanvragen. De uitvoering start per 1 september 2023. De jaarlijkse kosten vanaf 2024 zijn € 86.000. Na aftrek van de bijdrage van Alwel bedragen de kosten voor 2023 € 28.000.

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur

Duurzaam denken en doen gaat om het vinden van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen: we kijken naar de huidige behoeften die mensen hebben en hoe die in de toekomst ontwikkeld kunnen worden zonder dat de mensen, het milieu of de economie in gevaar komen. Het is dus een zeer breed begrip en raakt in veel opzichten ons leven en onze omgeving.

Duurzaamheid is meer dan alleen energie duurzaam opwekken. Het gaat ook om klimaat, behoud van natuur, voorkomen en hergebruiken van afval, biodiversiteit en circulaire economie. Samen hebben we de opgave onze leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Samen met inwoners, regiogemeenten en partners als woningcorporaties, waterschap, energieleveranciers, netbeheerders, landbouw- en natuurorganisaties en ontwikkelaars werken we aan duurzame oplossingen.

Ontwikkelingen

Matrassen gratis verwerken en inzamelen op de milieustraat

Vanaf 2023 ontvangen we een vergoeding voor het inzamelen en verwerken van matrassen op de milieustraat. De vergoeding is 60% van de totale kosten voor inzameling en verwerking. Onze uitgaven voor deze taken zijn daarom € 10.000 lager dan eerdere jaren. Daarom vallen de matrassen sinds 2023 onder de gratis route van de milieustraat.

Extra zomerinzameling GFT stoppen

In de zomer zamelen we op extra momenten GFT in. De aanleiding voor de extra inzamelmomenten is dat er in de zomer onder andere meer overlast van stank en maden is. Voor de uitvoering van deze extra ophaalrondes zijn er niet genoeg medewerkers en vrachtwagens beschikbaar waardoor we deze extra service niet meer kunnen garanderen. Bovendien leveren deze extra inzamelmomenten geen extra GFT maar wel extra vervoersbewegingen met de bijbehorende uitstoot van CO₂ op. Daarom stoppen we in 2024 met de extra inzamelrondes voor GFT in de zomer. Uiteraard starten we tijdig de communicatie hierover op. We communiceren onder andere eenvoudige tips waarmee nare luchtjes en maden kunnen worden voorkomen. Binnen het huidige beleid geven we inwoners met veel GFT-afval al de mogelijkheid om een extra container aan te vragen.

Project Vosdonk – Wateroverlast

We hebben een aanvullend budget van € 500.000 nodig om 150 tot 250 bomen langs de N640 te behouden. De bomen staan nu op twee plaatsen. De eerste locatie is tussen de Mon Plaisir en de Roosendaalseweg naast het transformatorstation. De tweede locatie is de strook naast Isover tussen de Oude Kerkstraat en de Nijverheidsweg.

Omdat we hier de watergang moeten uitbreiden is het nodig om bomen te kappen. Er zijn in het gebied geen compensatiemogelijkheden dus zouden we de bomen dan op een andere

plek moeten herplanten. Daarvoor moeten we dan mogelijk een geschikt grondstuk en uiteraard nieuwe bomen aankopen.

Met het aanvullende budget kunnen we duikers onder de N640 toepassen. Daardoor hoeven we maar een deel van de bomen te kappen en kunnen we 150 tot 250 bomen behouden.

Het aanleggen van duikerelementen om het water doorheen te leiden is een kostbare onderneming. Een adviesbureau raamde de kosten voor het aanbrengen van een duiker bij het transformatorgebouw aan de Mon Plaisir op € 200.000. De duiker aan de zijde van Isover is langer en daarom ook duurder. Deze duiker kost € 300.000.

Het budget van de werkzaamheden komt op het investeringsplan omdat deze maatregel niet opgevoerd kan worden voor het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan. Dit komt omdat het aanbrengen van de duikers niet direct leidt tot verbeterde werking van het riool.

Behoud van de bomen sluit aan bij de ambities van het project Grote Oogst. Daarin vraagt de Provincie Noord-Brabant aan bedrijven om het eigen terrein groener te maken. Het verwijderen van deze stukken openbaar groen sluit niet aan bij de ambitie. Daarom willen we graag de oplossing uitvoeren waarbij we de bomen kunnen behouden.

Transitievisie Warmten (focuswijken)

De focus ligt op het isoleren van woningen in met name in de oudere wijken van Etten-Leur. Een extern bureau ondersteunt ons bij de concrete aanpak. In juni starten we in twee wijken en gaan we gericht de bewoners benaderen. Ook voeren we een marktverkenning uit bij lokale bedrijven die in de praktijk maatregelen kunnen uitvoeren voor woningen in de focuswijken. Uitgangspunt is te komen tot een collectieve inkoopactie. Er zijn ook afspraken met woningcorporatie Alwel over afstemming met plannen voor de verduurzaming van hun woningen.

Grote Oogst

Er is een plan van aanpak opgesteld voor het project en er is een kerngroep van bedrijven gevormd. Samen met de bedrijven worden nu de kansen op energie- en klimaatgebied in beeld gebracht. Een belangrijk doel is het opzetten van een energienetwerk voor bedrijven op Vosdonk. Met inhoudelijk deskundige medewerkers zijn kansen in beeld gebracht. De opgehaalde informatie werken we samen met de bedrijven uit. We stellen een energieprofiel op voor bedrijven om de concrete mogelijkheden in beeld te brengen en ook daadwerkelijk uit te voeren.

Circulair Ambachtsplein

Het doel is te komen tot een circulair ambachtsplein als een voorportaal voor de milieustraat. Dit jaar werken we hiervoor een haalbaarheidsstudie uit. We brengen in beeld op welke manier spullen die nog goed een tweede leven kunnen krijgen ingezameld kunnen worden. Hetzelfde geldt voor scheiding van herbruikbare grondstoffen. In deze businesscase onderzoeken we ook of het verplaatsen van de gemeentewerf naar deze locatie gewenst is. En hoe reeds bestaande

bedrijven op Vosdonk die zich richten op recycling in de keten kunnen worden opgenomen.

Na de het beoordelen van de verschillende varianten en belanghebbenden werken we nu aan de haalbaarheidsstudie. Hierin werken we in hoofdlijnen het gebouw, de terreinen en de organisatievorm uit. De resultaten van de businesscase bieden we in december 2023 aan de gemeenteraad aan.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Klimaatgelden	-272	0	0	0	0
2. Afval - optimalisatie inzamelroutes	40	76	76	76	76
3. Afval - GFT inzameling hoogbouw	-45	-60	-60	-60	-60
4. Afval - ontvangen subsidie	40	0	0	0	0
5. Afval - circulair ambachtscentrum	-128	0	0	0	0
6. Afval - afrekening PBD 2020	68	0	0	0	0
7. Afval - verrekening met voorziening	24	-16	-16	-16	-16
Totaal wijzigingen	-273	0	0	0	0

5.1 Duurzaam wonen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil minimaal 3.000 woningen verduurzamen.

Maatschappelijk effect

- Woningen en wijken verduurzamen.

Wat zijn de doelen?

1. Minimaal 3.000 woningen verduurzamen.
2. Integrale benadering van de aanpak bij voorbereiding en uitvoering.
3. Energiebesparing stimuleren en realiseren.
4. Zonne-energie-installaties aantal per 1.000 inwoners.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Het aantal verduurzaamde woningen.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We liggen met de Regionale Energie Strategie op koers. We halen de doelstelling voor opwek van duurzame energie. In Etten-Leur kiezen we voor zonnepanelen op daken. Dat gaat bij particuliere woningen zeer snel. Op bedrijfsdaken ligt de ontwikkeling stil omdat het stroomnet steeds vol of bijna vol is.
- We zijn gestart met de voorbereidingen voor de eerste twee focuswijken. Het gaat om een deel van Centrum West en delen van De Baai en Etten-Leur Noord. Op basis van de opgehaalde informatie gaan we later in overleg met de wijkbewoners. We streven ernaar tot een collectieve inkoopactie te komen.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	2023	2024	2025	2026
Transitievisie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	2023	2024	2025	2026

5.2 Duurzame woon- en leefomgeving

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Een duurzame woon- en leefomgeving creëren en een duurzame gemeente zijn.

Maatschappelijk effect

- Duurzame woon- en leefomgeving creëren.
- Duurzame gemeente zijn.

Wat zijn de doelen?

1. Hittestress, wateroverlast en droogte voorkomen.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. Gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleren.
4. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld in duurzaamheid.
5. De gemeentelijke panden zijn duurzaam.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Het duurzaamheidslabel van de gemeentelijke panden.

Wat is onze ambitie?

- Oppervlakte van groen is minimaal 44,5%.
- Oppervlakte van bomen is minimaal 20%.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We stellen in 2023 het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 op. In dit waterplan staat hoe we de riool- en watervoorziening in stand houden. Ook nemen we op hoe we met de riolering bijdragen aan een klimaatadaptatief Etten-Leur.
- De raad stelde de Visie Klimaatadaptatie vast. Met herinrichting van straten in het stedelijk gebied kijken we naar de mogelijkheden om de hoeveelheid openbaar groen minimaal gelijk te houden. Ook richten we waar mogelijk het groen diverser in door een uitgebreider assortiment aan bomen en planten. Dit principe passen we ook toe bij binnenstedelijke herontwikkeling.

- We stelden een plan van aanpak op voor verduurzaming van het eigen vastgoed. Daarmee willen we het goede voorbeeld geven. We vragen de budgetten via de kadernota aan.
- We hergebruiken puin van het Nobelaerterrein op het terrein zelf voor de fundatie van de nieuwe ontwikkelingen. Een deel ervan gebruiken we voor de fundering van de wegen op het Fri-Jadoterrein. Het puin dat over is gebruiken we in andere projecten. Ook puin uit toekomstige sloopp projecten willen we op deze manier gebruiken.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.	2023	2024		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	2023	2024	2025	2026
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten wordt een plan van aanpak opgesteld voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.	2023	2024		

5.3 Duurzaam produceren

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil voorwaarden scheppen zodat bedrijven hun productieprocessen circulair in kunnen richten.

Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld.

Maatschappelijk effect

- Mogelijk maken dat bedrijven hun productieprocessen circulair kunnen inrichten.
- Verbindingen tussen bedrijfsleven onderling en onderwijs leggen.
- De gemeente werkt duurzaam (beleid, huisvesting, wagenpark, inkoop).

Wat zijn de doelen?

1. De gemeente stimuleert en faciliteert bedrijven en onderwijs in Etten-Leur die innovatieve oplossingen bieden.
2. De gemeente koopt duurzaam in.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We doen voor circulaire economie mee aan het programma van de Regio West-Brabant. We stellen vanaf 2024 een plan van aanpak op.
- We verstrekten opdracht voor het uitvoeren van een uitgebreid onderzoek. Daarin zoeken we uit of het oprichten en exploiteren van een Circulair Ambachtscentrum haalbaar is.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2023	2024		
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	2023	2024	2025	2026

5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil bedrijventerreinen revitaliseren, herstructureren en vervolgens duurzaam inrichten om zo zuinig mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan.

Maatschappelijk effect

- Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen met zuinig ruimtegebruik.
- Bedrijven(-terreinen) betrekken bij energieopwekking.

Wat zijn de doelen?

1. De structuur van bedrijventerreinen voldoet aan de behoefte van daar gevestigde ondernemers.
2. De inrichting van bedrijventerreinen voldoet aan de duurzaamheidseisen.
3. De beschikbare ruimte wordt zuinig gebruikt.
4. Het bedrijventerrein draagt bij aan de verduurzaming van Etten-Leur.

Wat hebben we gemeten?

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2023?

Wat gaat goed?

- We vormden een kernteam met bedrijven. De Provincie Noord-Brabant keurde het projectplan goed en verstrekke subsidie.
We starten vanaf 2024 met een plan van aanpak voor de revitalisering van bedrijventerreinen. Ook starten we met de vergroening van Vosdonk en de inventarisatie van de energiehuishouding.

Acties college uitvoeringsprogramma:

Naam project	Omschrijving	planning:			
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/ elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	2023	2024	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Klimaatgelden	De klimaatgelden 2022 zijn niet besteed en overgenomen naar 2023. Uit de Algemene Uitkering op programma 1.
2. Afval - optimalisatie inzamelroutes	De inzamelroute voor oud papier hoogbouw is ondergebracht in de route voor de laagbouw. De inzamelroute voor incontinentie is van teruggebracht van tweemaal naar eenmaal per week.
3. Afval - GFT inzameling hoogbouw	We starten de wekelijkse inzameling van GFT op hoogbouw.
4. Afval - ontvangen subsidie	We ontvingen subsidie van Rijkswaterstaat voor het haalbaarheidsonderzoek Circulair Ambachtscentrum.
5. Afval - circulair ambachtscentrum	We verstrekten een opdracht aan een adviesbureau om te helpen bij het haalbaarheidsonderzoek Circulair Ambachtscentrum.
6. Afval - afrekening PBD 2020	We ontvingen een positieve afrekening over 2020 voor ingezameld en gerecycled plastic verpakkingsafval, blik en drinkpakken (PBD).
7. Afval - verrekening met voorziening	De voor- en nadelen op afval verrekenen we met de voorziening.

Paragrafen

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten moeten we een aantal verplichte paragrafen bij de begroting en het jaarverslag opnemen, dit zijn:

Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naast deze verplichte onderdelen nemen we ook een paragraaf Investerings op. De belangrijkste ontwikkelingen in 2023 en voor de jaren 2024-2027 leest u hieronder.

Lokale heffingen

Aanpassing tarieven

Belastingen

De stijging van de belastingtarieven baseren we op de door het Centraal Planbureau gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Leges

Bij de stijging van de leges volgen we de stijging van de loonkosten. Dat doen we omdat de legeskosten vooral bestaan uit loonkosten.

De uitgangspunten voor de berekeningen van de leges en tarieven van de gemeentelijke opbrengsten leest u hier.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Uitgangspunten

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen alle bekende risico's waarvoor we geen maatregelen nemen en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen. Door de financiële risico's te beheersen en de weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, voorkomen we dat elk risico dat zich voordoet direct dwingt tot bezuinigen of om de tarieven te verhogen.

Project Nobelaer

Eerste bestuursrapportage 2023

Realiseren van maatschappelijke effecten

Door de raadsbesluiten van 11 februari 2014, 22 februari 2016, 8 november 2016 en 30 oktober 2018 om nieuwbouw voor De Nobelaer te realiseren op het Banakker-terrein worden de effecten gerealiseerd met betrekking tot:

- de ontplooiing en ontwikkeling van kinderen en jongeren in hun diverse leefmilieus op school, in het gezin en in hun vrije tijd;
- alle inwoners komen op een laagdrempelige manier in aanraking met vormen van kunst en cultuur onder andere ter bevordering van de sociale verbondenheid;
- er is sprake van een betaalbaar cultuuraanbod met behoud van de bestaande functies van Nieuwe Nobelaer.

Politiek-bestuurlijk en draagvlak

Draagvlak voor nieuwbouw De Nobelaer is groot. Alle genoemde raadsbesluiten zijn bijna unaniem genomen. De overleggroep met de omgeving spreekt zich steeds positief uit over de planvorming en de wijze waarop wij hen betrekken bij de planvorming.

Algemene en externe omgeving

Met de inwoners communiceren we over de uitvoering en inrichting van het openbaar gebied rondom de nieuwbouw. We doen dat via de overleggroep omgeving, via social media, nieuwsbrieven en de website. Op 13 april hadden we een laatste bijeenkomst met de overleggroep omgeving, waarin we hen rondleidden door het nieuwe Cultuurhuis.

We legden het openbaar gebied gefaseerd aan. Begin mei rondden we de aanleg af door het in eigen beheer plaatsen van de laatste beplanting.

Veiligheid

Niet van toepassing.

Financiën

De raad besloot op 22 februari 2016 om het taakstellend krediet voor de realisatie van de nieuwbouw opnieuw vast te stellen. De aanbesteding voor de bouw startte in oktober 2017.

Uiteindelijk ontvingen we in de Europese niet-openbare aanbesteding één inschrijving. Naar onze mening was dit geen inschrijving waarop gunning van de opdracht kon plaatsvinden. Duidelijk was dat het budget uit februari 2016 voor het hele project (Banakker, Nieuwe Nobelaer en inrichting openbaar gebied) ontoereikend was in de huidige marktsituatie.

We stelden in oktober 2018 de raad daarom voor extra budget voor het project beschikbaar te stellen en een nieuwe aanbesteding te starten. Op 30 oktober 2018 besloot de raad het gevraagde extra budget beschikbaar te stellen. Hoewel nog niet alle herstelpunten zijn verholpen en de eindafrekening nog moet worden opgemaakt, verwachten we het project binnen het nieuwe projectbudget van 2018 te realiseren.

Planning

Na het succesvol afronden van de tweede aanbesteding gaven we op 17 april 2020 Bouwbedrijf Vrolijk BV opdracht voor de bouw van het nieuwe Cultuurhuis De Nobelaer. De bouw startte op 18 juni 2020 met het boren van de eerste paal. Het bereiken van het hoogste punt is op 16 maart 2021 gevierd. Op 24 december 2021 leverde de aannemer het gebouw aan ons op.

Kwaliteit uitvoering

De raad volgt de kaders van het proces van de nieuwbouw via hun klankbordgroep. Ook informeren we de raad schriftelijk wanneer daarvoor aanleiding is.

Capaciteit organisatie en samenwerking partners

Het project vergt een forse inspanning van de organisatie. We hebben daarvoor een projectorganisatie opgezet. We betrekken de Stichting Nieuwe Nobelaer daarbij intensief. De stichting participeert mee in alle fasen van het project.

Risico's

Met het verstrekken van de opdracht en de daadwerkelijke start van de bouw waren de risico's van de aanbesteding voor de bouw verdwenen. Uiteraard resteerden nog wel de risico's bij de realisatie van een dergelijk complex bouwwerk voor geld, planning en kwaliteit. Door intensief bouwtoezicht en regelmatige bouwvergaderingen probeerden we de risico's zo veel mogelijk te beperken. Alle aanbestedingstrajecten zijn succesvol afgerond.

Tijdens de oplevering constateerden we een aantal herstelpunten. Ook komen er tekortkomingen aan het licht nu Stichting Nieuwe Nobelaer de nieuwbouw in gebruik heeft genomen. Een aantal van deze punten is in de eerste maanden na de oplevering al verholpen, de andere volgden later. Een aantal werkzaamheden kon namelijk pas in de zomer worden opgepakt. De meeste herstelpunten zijn tijdens de zomerperiode opgelost.

Het is nog niet gelukt de tribune in de grote zaal op te leveren. De in de zomerperiode van 2022 doorgevoerde aanpassingen aan de tribune bleken niet afdoende. We treffen tijdelijke maatregelen zodat voorstellingen op een veilige wijze door kunnen gaan en ook evenementen die een vlakke vloer vereisen, georganiseerd kunnen worden. De leverancier onderzocht samen met ons de ontstane situatie en stelde een aantal verbeterpunten voor. Met deze verbeterpunten moet de tribune volledig kunnen functioneren. Alle werkzaamheden voor deze verbeterpunten zijn uiterlijk in september afgerond zodat bij aanvang van het nieuwe theaterseizoen De Nobelaer de tribune normaal kan gebruiken.

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Om ervoor te zorgen dat kapitaalgoederen, bijvoorbeeld gebouwen en wegen, lang mee gaan is onderhoud nodig.

In deze paragraaf beschrijven we het beleid over het onderhoud van kapitaalgoederen.

Ook geven we informatie over de uitgaven voor dit onderhoud.

De kapitaalgoederen verdelen we in:

- kapitaalgoederen openbaar gebied;
- kapitaalgoederen gebouwen;
- kapitaalgoederen sportaccommodaties.

Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied

Kwaliteitsniveaus beheer openbare ruimte

De kwaliteitsniveaus die we in de begroting 2023 opnamen gebruiken we ook in 2024. In het college uitvoeringsprogramma is opgenomen dat de kwaliteitsniveaus voor grootschalig onderhoud van verhardingen weer teruggebracht moeten worden naar de oude niveaus van 2020. Op dit moment onderzoeken we daarvan de gevolgen. Mogelijk is bij de tweede bestuursrapportage hierover meer bekend.

Wegbeheer

We beoordelen de onderhoudsvoorziening voor verhardingen iedere twee jaar. Na de globale visuele wegininspectie in 2022 herberekenen we de onderhoudskosten aan alle verhardingen. Door de bezuinigingen van 2021 pasten we de kwaliteitsniveaus aan. Hierbij geldt uiteraard dat de veiligheid van het openbaar gebied voorop staat.

Groenbeheer

We koppelen grootschalige werkzaamheden in het openbaar groen aan de planning voor werkzaamheden aan de weg en/of riool. Daardoor werken we zo efficiënt mogelijk. In 2024 staat een groot aantal werkzaamheden aan riolering en wegen (civieltechnische werkzaamheden) op de planning. Aanpassing of vervanging van het openbaar groen is dan ook noodzakelijk. Het budget voor het beplanten van opengevallen plaatsen, ook wel inboet genoemd, nemen we op in de exploitatiebegroting. Eventuele aanpassingen in het groenbeheer naar aanleiding van het groenbeheerplan voeren we door vanaf 2024.

Openbare verlichting

Aan de raad stellen we voor om de huidige planning voor het ombouwen van 1 wijk per jaar naar led-verlichting te versnellen. We willen heel Etten-Leur binnen 3 jaar voorzien van led-verlichting. Hiermee versnellen we de wens om te verduurzamen (CO2-verlaging). We voorkomen hiermee ook problemen met de levering van conventionele lampen en het risico op verwachte prijsstijgingen daarvan.

Leurse Haven

We reserveren al enkele jaren budget voor het vervangen van de oeverbescherming in de kom van de Leurse Haven. In 2023 wordt dit onderhoudsproject in overleg met het Waterschap Brabantse Delta opnieuw opgepakt zodat uiterlijk in 2024 de vervanging van de oeverbescherming wordt uitgevoerd.

Westpolderplas

In 2023 is het onderzoek naar de blauwalgenproblematiek afgerond en voorgelegd aan de gemeenteraad. De maatregelen die nodig zijn tegen de blauwalgen zijn bekend. Iedere maatregel heeft duidelijke voor- en nadelen. De kosten daarvan lopen behoorlijk uiteen. Omdat er nog geen besluit is genomen over de te nemen maatregelen, zijn de financiële gevolgen voor 2024 nog niet bekend.

Riolering

Het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 komt in juli 2023 in de raad. Eventuele aanpassingen in het rioolbeheer naar aanleiding daarvan voeren we door vanaf 2024.

Afval

In 2024 moeten alle ondergrondse containers gekeurd worden op techniek en veiligheid.

Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

Op dit moment bespreken we de volgende veranderingen in het gebouwen bestand:

- verkopen van het vergadercentrum op de Markt;
- nieuwbouw van de huisvesting voor Jeugdland;
- onderzoek naar nieuwbouw voor de scouting aan de Kokkenstraat en de Lambertusstraat.

Het verduurzamen van panden verdient aandacht. Hiervoor is nog geen budget opgenomen in het onderhoudsplan.

Ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties

Buitensportaccommodaties

In 2024 voorzien we de atletiekbaan van een nieuwe coating en belijning.

Financiering

Financiering

2023

De rente op de kapitaalmarkt steeg de afgelopen periode. De financiering van nieuwe leningen zal daarom meer gaan kosten dan de 2% waar we in de begroting 2023 rekening mee hielden.

We verwachten dat de rente voorlopig op een hoog niveau blijft. We sluiten een langlopende lening af, wanneer financiering met kasgeld (door de kasgeldlimiet) niet meer mogelijk is.

2024-2027

In onze berekeningen gebruiken we twee rentepercentages:

- een rentepercentage voor het Grondbedrijf: 1,28%
- een rentepercentage voor de overige investeringen: 0,5%.

Voor de kadernota 2024-2027 hanteren we de percentages die we in de begroting 2023 gebruikten.

De regelgeving schrijft voor hoe we deze percentages moeten bepalen.

Bij het opstellen van de begroting 2024 bepalen we de definitieve percentages.

Bedrijfsvoering

Algemeen

Voor de organisatie is het uitgangspunt het realiseren van de toekomstvisie (2012), het nieuwe raadsprogramma en het college uitvoeringsprogramma. Om dit te bereiken, blijft de organisatie zich ontwikkelen. In de toekomstvisie stond al dat we een organisatie moeten zijn die flexibel, ondernemend, klantgericht en innovatief is. Vanuit het nieuwe raadsprogramma krijgt communicatie, participatie en inlevingsvermogen de komende jaren meer aandacht. We werken daarom aan teamoverstijgend werken, aan denken vanuit de klant en samenwerken met inwoners en andere partners, we sturen op resultaat en werken met sturingsinformatie. Tot slot zorgen we voor ruimte voor experimenteren, leren en vernieuwing.

Loonkosten

In april 2023 werd een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) afgesloten met een looptijd tot 1 januari 2024.

In de nieuwe cao's is een salarisstijging voor iedereen afgesproken. Medewerkers in de lagere salarisschalen ontvangen een hogere stijging dan de werknemers in de hogere salarisschalen. De salarisstijging varieert van 12% in salarisschaal 5 tot 7% in schaal 11.

Medewerkers krijgen een extra vakantiedag en feestdag en een vergoeding voor hybride werken van € 3 per dag.

Het zogenoemde derde ziektejaar wordt afgeschaft en vervangen door een werkgeversbijdrage aan een individuele arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Voor de loonkosten 2024-2027 maken we een inschatting van de CAO stijging. Hiervoor gebruiken we de indexcijfers van het Centraal Plan Bureau. Deze cijfers gebruikt de Rijksoverheid ook bij het opstellen van de circulaires van het gemeentefonds.

Verbonden partijen

Ontwikkelingen

Onze uitgangspunten bij regionale samenwerking zijn kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing.

In deze paragraaf melden we kort de bijzonderheden voor 2024 en de jaren daarna.

Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA)

Het WBA voert de in 2022 vastgestelde beleidsvisie uit. Het WBA baseert de deelnemersbijdrage de komende 5 jaar op het jaarlijks vastgestelde aantal meters overgedragen archief.

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet verandert de regelgeving voor de fysieke leefomgeving ingrijpend. De OMWB heeft diverse malen aangegeven dat de gemeenten rekening moeten houden met een kostenstijging. Ook stijgen de kosten door cao-ontwikkelingen en het nieuwe gemeenschappelijke uitvoeringskader.

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD)

In 2024 werkt GGD West-Brabant samen met de gemeenten in onze regio, zorg- en welzijnsorganisaties, zorgkantoren en andere partners aan het versterken van de preventie-structuur. In haar rol als adviseur, uitvoerder en regisseur draagt de GGD bij aan het waarmaken van de ambities uit haar toekomstvisie en de regionale en lokale doelstellingen uit de thema's van het Gezond en Actief Leven Akkoord. Wettelijke taken en de strategische ambities van de GGD worden beïnvloed door ontwikkelingen van buitenaf. Cao-stijgingen en inflatie kan de GGD niet binnen de index van 2024 opvangen. De GGD gaf aan dat de gemeenten rekening moeten houden met een kostenstijging.

Gemeenschappelijke Regeling ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

Door het integraal zorgakkoord werkt RAV meer samen met andere ketenpartners. Onderwerpen zoals acute zorg aan huis, ontwikkeling van zorgcoördinatie, verbetering van informatieoverdracht tussen ketenpartners en onderzoek naar innovatieve technologische en digitale oplossingen komen hierbij aan bod.

In 2024 evalueert RAV de geleverde zorg rechtstreeks met de patiënt. Ook vinden er ontwikkelingen plaats op personeelsgebied (bijvoorbeeld duobanen waarbij personeel zowel in het ziekenhuis als bij de RAV werkt).

Grondbeleid

Grondbeleid

In deze paragraaf geven we een toelichting op het grondbeleid. Naast de algemene ontwikkelingen benoemen we de risico's.

Ook lichten we een aantal wijzigingen in reserves toe.

Algemene ontwikkelingen

De omgevingsvisie geeft een beeld van de veranderingen in het bestaand stedelijk gebied en van de toekomstige uitbreiding daarvan tot 2040. Voor alle projecten maken we een planning en een berekening van kosten en inkomsten. Dit doen we in het Uitvoeringsprogramma omgevingsvisie.

Wonen

De afspraken over de woningbouwproductie voor de periode 2020 - 2035 baseren we op de provinciale Bevolkings- en woningbouwbehoefteprognoses. Volgens deze prognoses moet Etten-Leur nog minstens 2.400 woningen opleveren.

Gemeenten in de regio Breda en de regio Tilburg deden de rijksoverheid een aanbod om samen tot 2040 een deel van het landelijk woningtekort op te lossen. Etten-Leur doet daaraan mee. De opgave voor Etten-Leur kan oplopen tot 3.100 woningen als het Rijk en de twee regio's tot afspraken komen.

Het gemeentelijk woningbouwprogramma in deze kadernota baseren we voorlopig op het regionale aanbod. We vertaalden het gemeentelijk woningbouwprogramma in het college uitvoeringsprogramma. De woningen komen op diverse binnenstedelijke locaties en op nieuwe locaties buiten bestaand stedelijk gebied. De gemeenteraad nam hierover in de omgevingsvisie een besluit.

Een overzicht van het regionale aanbod per 1 januari 2024 staat in het woningbouwprogramma 2024-2027.

Woningbouw 2024-2027 in m2

verkoop woningbouw in m ² gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Schoenmakershoek-Oost		25.838				25.838
Haansberg-Oost	15.159	11.988	13.947			41.094
Wipakker				5.678		5.678
Hoge Haansberg		35.770	35.770	35.770	135.195	242.505
Meeuwisdijk	12.500					12.500
Totaal	27.659	73.596	49.717	41.448	135.195	327.615

Woningbouw 2024-2027 in aantallen

Oplevering in aantallen:

gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Totaal	131	342	226	227	1.750	2.676

locaties derden	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Totaal	122	256	15	0	0	393
Totaal aantal woningen	253	598	241	227	1.750	3.069

Oplevering in aantallen:

per categorie	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
sociale huur grondgebonden	-	93	48	48	425	614
sociale huur appartementen	15	27	12	12	105	171
Totaal sociale huur	15	120	60	60	530	785
middeldure huur grondgebonden	-	24	24	24	209	281
middeldure huur appartementen	58	18	6	6	51	139
Totaal middeldure huur	58	42	30	30	260	420
dure huur grondgebonden	-	-	-	-	-	-
dure huur appartementen	3	-	-	-	-	3
Totaal dure huur	3	0	0	0	0	3
betaalbare koopwoningen < € 270.000	8	59	24	24	209	324
betaalbare koopappartementen < € 270.000	24	50	6	6	51	137
Totaal betaalbare koop < € 270.000	32	109	30	30	260	461
betaalbare koopwoningen < € 355.000	27	71	24	16	141	279
betaalbare koopappartementen < € 355.000	20	4	19	4	34	81
Totaal middeldure koop < € 355.000	47	75	43	20	175	360
dure koopwoningen	50	206	32	57	256	601
dure koop appartementen	46	-	-	-	-	46
Totaal dure koop	96	206	32	57	256	647
bouwkavels	2	46	46	30	269	393
bouwkavels CPO*	-	-	-	-	-	-
Totaal bouwkavels	2	46	46	30	269	393
Totaal	253	598	241	227	1.750	3.069

*CPO: Collectief Particulier Opdrachtgeverschap

Bedrijventerreinen

In 2017 maakte de regio met de provincie afspraken over de bedrijventerreinen. Hergebruik heeft de hoogste prioriteit. In de loop van 2023 maken de gemeenten en provincie nieuwe afspraken die lopen tot 2030. Etten-Leur wil vooral via herontwikkeling van bestaand bedrijventerrein aan de vraag voldoen. Door het ontbreken van geschikte en rendabele locaties gaan we niet over tot de aanleg van nieuw bedrijventerrein. In de omgevingsvisie namen we daarover een besluit.

In dit overzicht staat de totale voorraad aan bedrijfskavels bij het Grondbedrijf.

bedrijventerreinen in m ²	Prognose					Totaal
	2024	2025	2026	2027	> 2027	
Vosdonk-Zuid	4.544					4.544
Vosdonk-Noord	23.914	11.757	8.581	10.186	10.378	64.816
Totaal	28.458	11.757	8.581	10.186	10.378	69.360

Wanneer we de voorraad bedrijfskavels afzetten tegen de prognose, dan blijkt dat de bestaande voorraad voor kleinschalige bedrijvigheid tot 2028 voldoende is. Grootschalige bedrijven (meer dan een hectare) kunnen we maar zeer beperkt onderbrengen. Behalve de gemeente Etten-Leur hebben ook anderen een beperkt aantal bedrijfskavels in de verkoop.

Detailhandel

Bij detailhandel ligt het accent op het Winkelhart en wijk- en buurtcentra. Samen met vastgoedeigenaren en ondernemers kijken we naar de positie van het Winkelhart en andere centra. We werken aan concrete maatregelen om de leegstand aan te pakken. Ook bestaat de noodzaak om het totale winkelaanbod terug te brengen. In de omgevingsvisie staan voorstellen.

Kantoren

Etten-Leur heeft geen gronden meer beschikbaar voor de bouw van kantoren. In regionaal verband zijn afspraken gemaakt om daar waar mogelijk het volume te laten krimpen.

Reserve Cultuur

De voeding van de reserve cultuur vond plaats door een opslag op de grondprijs van € 0,50 per verkochte m² bouwgrond, die niet in een eerder stadium bebouwd was. Het selecteren van de kunstenaar wordt begeleid door een aantal vaste commissieleden Cultuur in de wijken, aangevuld met een vertegenwoordiging uit de wijk. Het zijn uiteindelijk de wijkbewoners zelf die beslissen, wat er met de door hen gestorte bijdrage, aan kunst wordt gerealiseerd.

Afwisselend worden een "oude" wijk (Baai, Grauwe Polder en Trivium) en een "nieuwe" wijk (Schoenmakerhoek + Oost en de Streek) voorzien van een kunstwerk. Het streven is om, nadat een wijk zijn voltooiing nadert, het proces voor de realisatie van een kunstwerk op te starten. Op dit moment gebeurt dit in Schoenmakershoek.

Reserve Compenserend Groen en reserve Landschapsbeleid en beheer

De storting in deze reserves is gebaseerd op de afspraken tussen de provincie en de gemeenten uit de regio West-Brabant. De juridische basis is de provinciale Omgevingsverordening. In de reserve Compenserend Groen storten we de bijdragen die we als gemeente zelf verschuldigd zijn als we woningbouw of bedrijventerreinen realiseren. In de reserve Landschapsbeleid en beheer worden de bijdragen van derden gestort die zij op basis van de provinciale Omgevingsverordening moeten betalen.

In het onderstaande schema zijn de verschuldigde percentages opgenomen.

Ontwikkeling	Investering in kwaliteitsverbetering
Stedelijke uitbreiding in zoekgebieden voor stedelijke ontwikkeling (conform begrenzing Verordening)	1% van de totale gronduitgifteprijs
Uitbreiding bestemmingsvlak	20% van de waardevermeerdering van de grond
Uitbreiding bebouwing	20% van de waardevermeerdering van het object
Omzetting agrarisch bouwblok naar Wonen	20% van de waardevermeerdering van de grond
Niet-agrarische functie als nevenactiviteit of hergebruik op agrarisch bouwblok	20% van het verschil tussen een agrarische bedrijfsbestemming en de (gecorrigeerde) waarde van een bedrijfskavel
Overige ontwikkelingen (bijvoorbeeld Maatschappelijke functies, windturbines, reclamemasten en dergelijke)	Maatwerk

In het betreffende afsprakenkader is verder uitgewerkt hoe met de provinciale regeling Kwaliteitsverbetering van het landschap uit de provinciale Omgevingsverordening moet worden omgegaan. Dit is een wettelijke regeling en is niet vrij in te vullen.

Risico's

De financiële bedrijfsvoering van het Grondbedrijf is zo opgezet dat we risico's opvangen zonder dat we een beroep doen op de algemene dienst van de gemeente. In de tabel geven we aan:

- het actuele risicoprofiel van de grondexploitaties;
- het noodzakelijke weerstandsvermogen op basis van de risicoberekening;
- de verwachte exploitatieresultaten;
- het aantal m² grond dat in eigendom is.

(bedragen x € 1.000)	risicoprofiel	Bruto benodigd	Prognose	voorraad
	1-1-2024	weerstandsvermogen	resultaat	gronden m ²
Grondexploitaties	35.351	12.380	6.674	715.925

Uit het overzicht van onze reserves blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Een gedetailleerd overzicht van de grondexploitatie risico's staat hier. Daarin staat ook een totale berekening van het weerstandsvermogen dat nodig is. Uit dit overzicht blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Risico's grondexploitatie per 1-1-2024

Woningbouwlocaties				
(bedragen x € 1.000)	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m²
Schoenmakershoek-Oost	5.442	2.087	1	25.600
De Streek	-387	314	73	0
Nobelaer	-823	747	58	0
Haansberg deelgebied 1 Haansberg-Oost	4.953	6.236	2.154	41.100
Haansberg deelgebied 2 Haansberg-Zuid	38.708	3.721	2.438	242.500
Wipakker	29	1	-30	5.700
Woningbouwlocaties	47.922	13.106	4.694	314.900
Bedrijventerreinen				
Vosdonk-Zuid	-209	743	372	4.500
Vosdonk Noord	7.123	1.467	-1.948	40.900
Bedrijventerreinen	6.914	2.210	-1.576	45.400
Kantoorlocaties				
	-	-	-	-
Totaal	54.836	15.316	3.118	360.300
Materiële vaste activa				
	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m²
Hilsebaan	70	1	119	11.925
Haansberg deelgebied 3 Haansberg-Noord	670	56	1.280	128.000
Haansberg deelgebied 4 Uitloopgebied Zuid	431	35	520	52.000
Haansberg deelgebied 5 Uitloopgebied Noord	3.040	260	1.000	100.000
Meeuwisdijk	295	5	637	63.700
Totaal	4.506	357	3.556	355.625
Pand en				
	boekwaarde	Risico	OZB of taxatiewaarde	
Hoeveneseweg 34	600	0	600	12.950
Totaal	600	0	600	12.950
Totaal exploitatiegebieden	59.942	15.673		715.925
Totalen				
	boekwaarde	Risico		
Woningbouwlocaties	47.922	13.106		
Bedrijventerreinen	6.914	2.210		
	54.836	15.316		
Kantoorlocaties	0	0		
Materiële vaste activa	4.506	357		
Panden	600	0		
Maximaal risico	59.942	15.673		

Minimale waarde en voorzieningen	Minimale waarde	Voorzieningen exploitatie tekorten
Woningbouwlocaties	31.205	0
Bedrijventerreinen	2.270	1.948
	33.475	1.948
Kantoorlocaties		
Materiële vaste activa	4.506	
Panden	600	
Minimale waarde en voorzieningen	38.581	1.948

Berekening reëel risico:		
Boekwaarde	59.942	
Risico	15.673	
Planschade risico afgesloten complexen	265	
Maximaal risico		75.880
Minimale waarde gronden en panden	38.581	
Voorziening exploitatie tekorten	1.948	
Minimale waarde en voorzieningen		-40.529
Gecorrigeerd risico		35.351
Reëel risico	35%	12.380

(bedragen x € 1.000)	Prognose resultaat	voorraad gronden m²
Woningbouwlocaties	4.694	314.900
Bedrijventerreinen	-1.576	45.400
	3.118	360.300
Kantoorlocaties	0	0
Verspreide percelen	3.556	355.625
Totaal	6.674	715.925

Investerings

Krediet aanpassingen

In de eerste bestuursrapportage 2023 stellen we de volgende aanpassingen in de investeringskredieten voor.

(bedragen x € 1.000)	Verhoging	Nieuw kredietbedrag
1. Reconstructie Spoorlaan	200	1.050
2. Ondergrondse perscontainers	38	613
3. Vervanging auto BOA's	34	34
4. Investerings BON Speeltoestellen	25	377
Totaal	297	

1. Reconstructie Spoorlaan

Voor de herinrichting van de Spoorlaan is € 850.000 beschikbaar. Dat bedrag is door de gestegen kosten niet meer toereikend.

We verhogen het bedrag daarom met € 200.000.

2. Ondergrondse perscontainers

We plaatsen een extra ondergrondse perscontainer voor papier, blik en drankenkartons (PBD). Hiervoor is extra geld nodig.

3. Vervanging auto BOA's

De auto van de BOA's is total loss. We vervangen deze auto.

4. Investerings speeltoestellen

De kosten voor de vervanging van speeltoestellen zijn flink gestegen. Daarom verhogen we het investeringsbedrag.

Investeringsruimte 2024-2027

Om nieuwe investeringen te kunnen doen, nemen we jaarlijks een bedrag aan kapitaallasten op als beschikbare investeringsruimte.

Deze bedragen zijn (inclusief de voorgestelde wijziging in de kadernota):

2024: € 760.000

2025: € 410.000

2026: € 340.000

2027: € 280.000

Het bedrag dat we hiervoor kunnen investeren is afhankelijk van de levensduur van de investering.

Financiële positie

Financiële positie reserves en voorzieningen

Inleiding

Het financiële beleid van Etten-Leur verdelen we onder in diverse elementen waaronder de reserves en voorzieningen.

In maart 2017 stelde de gemeenteraad het 'Beleidskader reserves en voorzieningen' in de 'financiële verordening gemeente Etten-Leur 2017' vast. We actualiseren het inzicht in de financiële positie ieder jaar bij het opstellen van de kadernota.

Doelstelling

De doelstelling van deze 'Financiële positie reserves en voorzieningen 2023' is om een actueel beeld te geven van de ontwikkeling van onze reserves en voorzieningen. Zo kan de gemeenteraad zijn kaderstellende rol goed uitvoeren.

Hierbij hoort onder andere het vaststellen van de uitgangspunten voor de reserves en voorzieningen. Deze uitgangspunten zijn afgeleid uit het 'Beleidskader reserves en voorzieningen'.

Voor de financiële positie reserves en voorzieningen geldt als basis de uitkomsten van de jaarrekening 2022 en de mutaties uit deze kadernota.

Samenvatting

Deze samenvatting bevat de belangrijkste wijzigingen en beslispunten van de financiële positie.

Uit het actuele overzicht van de reserves en voorzieningen blijkt dat de gemeente Etten-Leur op 1 januari 2023 16 reserves en 16 voorzieningen heeft. We actualiseerden de uitgangspunten en het te verwachten verloop van de reserves en voorzieningen.

Als basis voor deze actualisatie gebruikten we de 'Financiële positie reserves en voorzieningen 2022', die als onderdeel van de kadernota 2023-2026 is vastgesteld. Bij de begroting 2023 werd de reserve 'Infrastructurele oplossingen' door de gemeenteraad ingevoerd.

Naast enkele tekstuele wijzigingen stellen we voor:

1. De naam van de '**Algemene risicoreserve**' te wijzigen in '**Algemene reserve**';
2. De '**Reserve Rekeningsaldi**' op te heffen;
3. De '**voorziening Onderhoud Nobelaer**' in te stellen.
4. de '**Financiële positie reserves en voorzieningen 2023**' vast te stellen.

Totaal reserves 2022-2027

De ontwikkeling van de reserves van 2022 tot en met 2027 leest u in dit overzicht.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve	11.175	20.909	23.382	25.875	28.468	31.061
Rekeningsaldi	10.050	0	0	0	0	0
Totaal algemene reserves	21.225	20.909	23.382	25.875	28.468	31.061
Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	10.267	9.767	9.275	8.790	8.312	7.835
Dekkingsreserve Sportvoorzieningen	5.526	5.240	4.953	4.667	4.380	4.094
Totaal bestemmingsreserves (dekking)	15.793	15.006	14.228	13.456	12.693	11.929
Reserve Volkshuisvesting algemeen	1	1	1	1	1	1
Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	474	474	474	474	474	474
Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	200	100	0	0	0	0
Reserve Automatisering	281	173	0	0	0	0
Reserve Elektronische dienstverlening	47	47	47	47	47	47
Reserve Bomenfonds	54	54	54	54	54	54
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	1.612	140	26	0	0	0
Reserve Infrastructurele oplossingen	1.000	2.150	3.650	5.150	6.650	8.150
Totaal bestemmingsreserves (overig)	3.669	3.139	4.252	5.726	7.226	8.726
Reserve Exploitatierisico's	10.500	10.430	11.155	11.155	10.155	9.155
Reserve Realisatie Omgevingsvisie	1.552	2.086	2.529	2.777	4.223	5.669
Reserve Compenserend groen	84	29	29	29	29	29
Reserve Cultuur	260	210	160	110	60	10
Totaal reserves Grondbedrijf	12.396	12.754	13.872	14.071	14.467	14.863
Totaal reserves Algemene Dienst en Grondbedrijf	53.082	51.808	55.734	59.128	62.854	66.579

Algemene reserve

De reserves van de gemeente Etten-Leur verdelen we onder in algemene reserves, de bestemmingsreserves en de bestemmingsreserves van het Grondbedrijf.

Algemene reserves

De gemeente Etten-Leur heeft twee algemene reserves. De algemene reserve en de reserve rekeningsaldi. We gebruiken deze reserves voor het opvangen van risico's in algemene zin en het opvangen van risico's waarvoor geen (toereikende) bestemmingsreserves zijn ingesteld.

Algemene reserve	
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Algemene reserve
Doelstelling/ bestemming	De algemene risicoreserve wordt gerekend tot de middelen die ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen (weerstandscapaciteit), zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de programma's. De reserve kan boven het minimumniveau worden gezien als een vrije reserve, voor zover er geen concrete bestemming aan is gegeven. We passen de naam van de 'Algemene risicoreserve' aan in 'Algemene reserve'.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	In het 'Beleidskader 2018-2021' bepaalden we de uitgangspunten voor risicomanagement. Hierin gaan we uit van een weerstandratio van minimaal 1,1.
Maximum	Geen maximum bepaald.
Overige toevoegingen	- Jaarlijkse toevoeging - Buitengewone baten. - Voordelige rekeningsaldi na geautoriseerde resultaatbestemmingen.
Wijze van besteding	Boven het minimumniveau zijn de reservemiddelen aanwendbaar voor het realiseren van beleidsdoelstellingen. Voor dekking van diverse projecten is een onttrekking aan de reserve geraamd.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	5.270	11.175	20.909	23.382	25.875	28.468
Stortingen	5.906	9.734	2.473	2.493	2.593	2.593
Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	11.175	20.909	23.382	25.875	28.468	31.061

Rekeningsaldi

Reserve Rekeningsaldi	
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Algemene reserve (rekeningresultaat vóór bestemming).
Doelstelling/ bestemming	Het rekeningsaldo van een bepaald jaar wordt eerst afzonderlijk gepresenteerd voordat het saldo bestemd wordt. Het betreft hier het saldo exclusief het saldo van de grondexploitatie. Volgens bestaand beleid wordt het resultaat grondexploitatie toegevoegd aan de reserves Grondbedrijf.
Periode reserve	We heffen deze reserve op. Voor de presentatie van het rekeningresultaat is deze aparte reserve niet meer nodig. We gebruik hiervoor de 'Algemene reserve'.
Minimum	€ 0
Maximum	Maximaal het rekeningresultaat van het afgesloten begrotingsjaar.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Bij vaststelling van de jaarrekening geeft de gemeenteraad bestemming aan het resultaat.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	6.119	10.050	0	0	0	0
Stortingen	10.050	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	6.119	10.050	0	0	0	0
Stand 31 december	10.050	0	0	0	0	0

Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Bestemmingsreserves verdelen we onder in dekkingsreserves en overige bestemmingsreserves.

Dekkingsreserves

Er zijn twee reserves gevormd voor de dekking van de kapitaallasten van investeringen met een economisch nut (scholen en sportaccommodaties). Deze investeringen moeten we activeren zonder dat eventuele bijdragen uit reserves hierop in mindering zijn gebracht. Hieronder staan de uitgangspunten en de ontwikkeling van de dekkingsreserves.

Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs

Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	
Datum instelling	2005
Soort reserve	Dekkingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt ingezet voor de dekking van kapitaallasten van brede scholen.
Periode reserve	Afschrijvingsperiode scholen (40 jaar).
Minimum	€ 0
Maximum	Boekwaarde brede scholen.
Overige toevoegingen	Kapitaallasten die begroot zijn voor onderwijsinvesteringen worden, voor het gedeelte van de investering dat nog niet gerealiseerd is, in het lopende begrotingsjaar gestort in de dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs.
Wijze van besteding	Het deel van de jaarlijkse kapitaallasten van de brede scholen dat boven de begroting uitgaat.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	10.774	10.267	9.767	9.275	8.790	8.312
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	507	500	492	485	477	477
Stand 31 december	10.267	9.767	9.275	8.790	8.312	7.835

Dekkingsreserve Sportvoorzieningen

Dekkingsreserve kapitaallasten Sportvoorzieningen	
Datum instelling	2010
Soort reserve	Dekkingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt ingezet voor de dekking van de afschrijvingen van sportvoorzieningen in sportparken Lage Banken, De Streek, Hoge Neerstraat en Trivium.
Periode reserve	Afschrijvingsperiode sportvoorzieningen (40 jaar).
Minimum	€ 0
Maximum	Boekwaarde sportvoorzieningen (40 jaar).
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Jaarlijkse afschrijving van de sportvoorzieningen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	5.812	5.526	5.240	4.953	4.667	4.380
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	286	286	286	286	286	286
Stand 31 december	5.526	5.240	4.953	4.667	4.380	4.094

Reserve Volkshuisvesting algemeen

Ook de overige bestemmingsreserves lichten we toe:

Reserve Volkshuisvesting algemeen	
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bedoeld voor volkshuisvestingprojecten volgens het uitwerkingsprogramma Wonen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Geen maximum bepaald.
Overige toevoegingen	Incidentele baten volkshuisvesting, zoals bijvoorbeeld bij verkoop van woningen waarop een winstdelingsclausule ligt.
Wijze van besteding	Wanneer de kosten van het uitwerkingsprogramma Wonen in een jaar de exploitatiebegroting op de post Volkshuisvestingsbeleid overschrijden, onttrekken we de meerkosten in dat jaar aan deze reserve. Ook voor specifieke projecten op het gebied van volkshuisvesting kan een beroep op deze reserve gedaan worden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	101	1	1	1	1	1
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	100	0	0	0	0	0
Stand 31 december	1	1	1	1	1	1

Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap

Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	
Datum instelling	2001
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Uit deze reserve worden projecten voor de uitvoering van de provinciale regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' betaald.
Periode reserve	Niet bepaald
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Verplichte bijdragen van initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied op grond van de provinciale regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' worden in deze reserve gestort.
Wijze van besteding	Uitgaven voor projecten voor de uitvoering van de regeling 'Kwaliteitsverbetering Landschap' worden uit deze reserve betaald. Deze uitgaven zijn aan regels gebonden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	404	474	474	474	474	474
Stortingen	71	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	474	474	474	474	474	474

Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering

Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	
Datum instelling	2003, in 2015 aangepast
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt gebruikt voor investeringen om de bedrijfsvoering te optimaliseren. Het gaat hierbij om investeringen voor digitalisering en automatisering, lean maken van processen, het eventueel afstoten van taken en administratieve lastenverlichting. De reserve is - vanuit de oorspronkelijke doelstelling van de 'Reserve personeel' - ook bestemd om knelpunten in de bedrijfsvoering, zoals frictiekosten, werving en selectie en opleidingen op te vangen.
Periode reserve	Onbepaald
Minimum	€ 0
Maximum	€ 3.000.000
Overige toevoegingen	We bepalen het resultaat van de personeelskosten (eigen personeel en inhuur van derden). Bij een positief resultaat is er de keuze dit toe te voegen aan deze reserve.
Wijze van besteding	De kosten die gemaakt worden om de bedrijfsvoering te optimaliseren worden aan deze reserve onttrokken. Bij een negatief resultaat op de personeelskosten (eigen personeel en inhuur van derden) is er de keuze dit te onttrekken uit de reserve.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	300	200	100	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	100	100	100	0	0	0
Stand 31 december	200	100	0	0	0	0

Reserve Automatisering

Reserve Automatisering	
Datum instelling	2004
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is gevormd om incidentele kosten op het gebied van automatisering op te kunnen vangen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	De reserve gebruiken we voor incidentele automatiseringskosten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	365	281	173	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	84	108	173	0	0	0
Stand 31 december	281	173	0	0	0	0

Reserve Elektronische dienstverlening

Reserve Elektronische dienstverlening	
Datum instelling	2007
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bestemd voor de uitvoering van het 'Programma ambitie dienstverlening'.
Periode reserve	2023
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Reserve zetten we in voor de uitvoering van het 'Programma ambitie dienstverlening'.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	84	47	47	47	47	47
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	38	0	0	0	0	0
Stand 31 december	47	47	47	47	47	47

Reserve Bomenfonds

Reserve Bomenfonds	
Datum instelling	2019
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Met het geld van de reserve Bomenfonds vervangen we gekapte bomen.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing.
Wijze van besteding	Met de reserve Bomenfonds planten we nieuwe bomen aan in het openbaar gebied. Deze aanplant kan plaatsvinden vanuit gemeentelijk of een burgerinitiatief.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	203	54	54	54	54	54
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	149	0	0	0	0	0
Stand 31 december	54	54	54	54	54	54

Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden

Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	
Datum instelling	2021
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/bestemming	Het college voert de door de raad vastgestelde begroting uit. In de praktijk zijn afwijkingen onvermijdelijk. Bijvoorbeeld omdat activiteiten, waar geld voor beschikbaar is gesteld, nog niet zijn uitgevoerd. Uitvoering vindt in het volgende jaar plaats. Om dit rechtmatig op te lossen maken we gebruik van deze reserve. Toevoeging vindt plaats op twee manieren: 1. Wanneer gedurende het jaar blijkt dat geld bij bepaalde activiteiten overblijft voegen we dit via een begrotingswijziging toe aan de reserve. Een jaar later zetten we dit geld in om deze activiteiten dan nog uit te voeren; 2. Ook komt het voor dat de raad eenmalig geld beschikbaar stelt voor een project. De uitvoering loopt vaak over meerdere jaren. Voor deze projecten voegen we het overschot aan het einde van het jaar toe aan deze reserve. Het jaar erop onttrekken we het geld weer.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald.
Overige toevoegingen	Niet van toepassing
Wijze van besteding	Het geld dat in een jaar is toegevoegd wordt in het daaropvolgende jaar onttrokken voor de dekking van de kosten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	1.770	1.612	140	26	0	0
Stortingen	1.612	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	1.770	1.472	114	26	0	0
Stand 31 december	1.612	140	26	0	0	0

Reserve Infrastructurele oplossingen

Reserve Infrastructurele oplossingen	
Datum instelling	2022
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve wordt gebruikt voor grote infrastructurele oplossingen.
Periode reserve	2022-2031
Minimum	€ 0
Maximum	€ 15.000.000
Overige toevoegingen	Niet van toepassing
Wijze van besteding	Reserve wordt ingezet voor infrastructurele oplossingen.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	0	1.000	2.150	3.650	5.150	6.650
Stortingen	1.000	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Onttrekkingen	0	350	0	0	0	0
Stand 31 december	1.000	2.150	3.650	5.150	6.650	8.150

Reserves Grondbedrijf

Het Grondbedrijf heeft vier bestemmingsreserves. Dit zijn één egalisatiereserve en drie overige bestemmingsreserves.

De egalisatiereserve van het Grondbedrijf is de 'Reserve exploitatierisico's'.

De overige bestemmingsreserves van het Grondbedrijf zijn:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie;
- Reserve Compenserend Groen;
- Reserve Cultuur.

Reserve Exploitatierisico's

Reserve Exploitatierisico's	
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Bestemmingsreserve
Doelstelling/ bestemming	De reserve is voor de dekking van risico's die zich kunnen voordoen gedurende de ontwikkeling en uitvoering van (nog niet) in ontwikkeling genomen plannen, en van de verspreide percelen en panden.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 6.000.000
Maximum	Niet bepaald. De hoogte van de reserve wordt bepaald door de stand van zaken in de afzonderlijke exploitatiegebieden, de investeringen die gedaan zijn in niet in exploitatie genomen complexen, de grondvoorraad in het complex verspreide percelen en de investeringen in panden. Voor de afdekking van de exploitatierisico's, is een minimum saldo van € 1.500.000 nodig. Voor algemene risico's geldt een ondergrens van € 4.500.000.
Overige toevoegingen	Wanneer nodig vindt er een aanpassing plaats ten laste van andere reserve(s) Grondbedrijf.
Wijze van besteding	In voorkomende gevallen wordt voor negatieve grondexploitaties ten laste van deze reserve een voorziening gevormd. Indien zich nadien risico's voordoen die hoger zijn dan de hiervoor gevormde voorzieningen, wordt er een beroep op deze reserve gedaan. Deze risico's zijn niet op voorhand in te schatten, maar afhankelijk van de feitelijke situatie op enig moment.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	8.283	10.500	10.430	11.155	11.155	10.155
Stortingen	3.127	0	725	0	0	0
Onttrekkingen	910	70	0	0	1.000	1.000
Stand 31 december	10.500	10.430	11.155	11.155	10.155	9.155

Reserve Realisatie Omgevingsvisie

Reserve Realisatie Omgevingsvisie	
Datum instelling	2005
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	De reserve is bedoeld om (voor zover mogelijk) de doelstellingen en ambities uit het uitvoeringsprogramma van de Omgevingsvisie te realiseren.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald, afhankelijk van projectenbundel. Voor de Omgevingsvisie is een overzicht opgesteld van gewenste projecten met een berekening van de hiervoor benodigde financiële middelen. Deze berekening vormt de basis voor de minimumstand van de reserve.
Overige toevoegingen	Nadat de andere reserves van het Grondbedrijf minimaal de gewenste of noodzakelijke omvang hebben bereikt, worden de resterende middelen, voortkomend uit de exploitatie van het Grondbedrijf, aan deze reserve toegevoegd.
Wijze van besteding	Deze reserve is uitsluitend beschikbaar voor uitvoering van de projecten die opgenomen zijn in het uitvoeringsprogramma van de Omgevingsvisie. Op de reserve rust inmiddels een aantal claims.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	1.310	1.552	2.086	2.529	2.777	4.223
Stortingen	836	579	517	332	1.471	1.471
Onttrekkingen	593	46	74	83	25	25
Stand 31 december	1.552	2.086	2.529	2.777	4.223	5.669

Reserve Compenserend Groen

Reserve Compenserend Groen	
Datum instelling	2005
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/ bestemming	Deze reserve is gevormd om het (bestuurlijk geaccordeerde) afsprakenkader tussen de provincie en de gemeenten uit de regio West-Brabant uit te voeren met als onderliggende juridische basis/verplichting de provinciale (Interim) Omgevingsverordening. Dit houdt in dat voor verloren gegane natuur in nieuwe woongebieden of bedrijventerreinen, als compensatie elders in het buitengebied gronden aangekocht - en blijvend groen ingericht - moeten worden.
Periode reserve	Niet bepaald.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald. De benodigde middelen zijn afhankelijk van de ontwikkeling van toekomstige woon- en werklocaties en groene (compensatie)elementen zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.
Overige toevoegingen	Voeding gebeurt ten laste van de grondexploitatie in de vorm van een storting van 1% van de totale gronduitgifteprijs.
Wijze van besteding	De middelen voor aankoop, inrichting en onderhoud van groene en blauwe elementen, zoals (natte) ecologische verbindingzones worden aan deze reserve onttrokken.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	109	55	0	0	0	0
Stortingen	21	20	75	75	53	0
Onttrekkingen	75	75	75	75	53	0
Stand 31 december	55	0	0	0	0	0

Reserve Cultuur

Reserve Cultuur	
Datum instelling	Vóór 2000
Soort reserve	Overige bestemmingsreserve.
Doelstelling/bestemming	Deze reserve wordt ingezet om in woonwijken en op bedrijventerreinen, na oplevering en inrichting, culturele elementen aan te brengen (bijvoorbeeld kunstwerken).
Periode reserve	Niet bepaald. Als de reserve leeg is heffen we deze op.
Minimum	€ 0
Maximum	Niet bepaald. De omvang van de reserve wordt bepaald door het tempo waarin de gronduitgifte plaatsvindt en de uitwerking van de plannen per wijk.
Overige toevoegingen	Voeding gebeurt ten laste van de grondexploitatie in de vorm van een storting per verkochte meter bouwgrond. Vanaf 1 januari 2023 worden geen stortingen meer gedaan vanuit de grondexploitatie.
Wijze van besteding	Na afronding van een nieuwbouwlocatie wordt in overleg met de bewoners een plan opgesteld om in de wijk culturele elementen (kunstwerken) te plaatsen. Jaarlijks worden de werkelijk bestede bedragen aan deze reserve onttrokken.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	317	260	210	160	110	60
Stortingen	1	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	59	50	50	50	50	50
Stand 31 december	260	210	160	110	60	10

Totaal voorzieningen 2022-2027

De ontwikkeling van de voorzieningen van 2022 tot en met 2027 leest u in dit overzicht.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Verhardingen	21.562	19.162	16.761	14.361	11.960	9.560
Voorziening Onderhoud Gebouwen	2.436	2.044	1.890	1.736	1.582	1.427
Voorziening Sportaccommodaties	2.246	1.200	1.460	1.441	1.422	1.403
Voorziening Inventaris gymlokalen	193	172	154	123	93	62
Voorziening Onderhoud zwembad	462	563	663	764	865	965
Voorziening Onderhoud Nobelaer	0	475	713	950	1.188	1.425
Voorziening Veiligheid elektrische installaties	66	85	107	127	147	167
Totaal onderhoudsvoorzieningen	26.965	23.226	21.036	18.552	16.068	13.584
Voorziening Vervanging riolering	1.160	402	444	487	529	571
Voorziening Riolering	3.249	3.409	3.540	3.611	3.627	3.643
Voorziening Afval	3.647	2.617	2.191	1.764	1.335	907
Voorziening Dubieuze debiteuren	280	280	280	280	280	280
Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein	678	678	678	678	678	678
Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers	2.373	2.374	2.375	2.376	2.377	2.378
Voorziening Personeel	59	59	59	59	59	59
Voorziening Spaarovereenkomsten personeel	105	105	105	105	105	105
Voorziening Verlof	552	552	552	552	552	552
Totaal overige voorzieningen	12.103	10.475	10.224	9.911	9.542	9.173
Voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf	2.068	1.898	1.173	1.173	1.173	1.173
Totaal voorzieningen Algemene Dienst en Grondbedrijf	41.136	35.600	32.433	29.636	26.783	23.930

Voorziening Verhardingen

Voorziening	Verhardingen
Grondslag	De voorziening zorgt voor een gelijkmatige verdeling van de lasten voor het groot onderhoud aan verhardingen over een aantal begrotingsjaren. Na elke tweejaarlijkse weginspectie worden de onderhoudskosten herberekend en de storting in de voorziening bijgesteld. Investerings niet-zijnde-groot-onderhoud komen ten laste van het investeringsplan. Kortcyclisch/dagelijks onderhoud nemen we op in de exploitatiebegroting.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging is gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning. De jaarlijkse storting is toereikend om minimaal de komende 10 jaar het terugkerend groot onderhoud voor wegverhardingen uit te kunnen voeren volgens de kwaliteitsniveaus die de raad vaststelde.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	20.673	21.562	19.162	16.761	14.361	11.960
Stortingen	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911
Verminderings	1.021	4.311	4.311	4.311	4.311	4.311
Stand 31 december	21.562	19.162	16.761	14.361	11.960	9.560

Voorziening Onderhoud gebouwen

De voorzieningen van de gemeente Etten-Leur verdelen we onder in onderhoudsvoorzieningen, overige voorzieningen en de voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf. Een voorziening geeft de geschatte hoogte aan van de omvang van de verplichting of het risico.

De gemeente Etten-Leur heeft zes onderhoudsvoorzieningen:

Voorziening	Onderhoud gebouwen
Grondslag	Deze voorziening is voor de dekking van kosten van groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen, musea, monumenten, cultuurhistorische gebouwen, civiele kunstwerken, welzijnsgebouwen, binnensportaccommodaties en kunstobjecten.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning die het college ieder jaar vaststelt.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.231	2.436	2.044	1.890	1.736	1.582
Stortingen	740	580	580	580	580	580
Verminderingsen	534	971	734	734	734	734
Stand 31 december	2.436	2.044	1.890	1.736	1.582	1.427

Voorziening Sportaccommodaties

Voorziening	Sportaccommodaties
Grondslag	Deze voorziening is voor de dekking van het grootschalig, planmatig onderhoud, dat in de komende jaren wordt uitgevoerd aan alle gemeentelijke natuurgrasvelden, kunstgrasvelden en de atletiekbaan. Deze lasten blijken uit het rekenmodel 'Planmatig onderhoud buitensportaccommodaties'.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse storting ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De voorziening wordt ingezet voor het uitvoeren van grootschalige onderhoudswerkzaamheden aan gemeentelijke sportvelden. Kortcyclisch/dagelijks onderhoud nemen we op in de exploitatiebegroting.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.078	2.246	1.200	1.460	1.441	1.422
Stortingen	308	313	313	313	313	313
Verminderingsen	140	1.359	53	332	332	332
Stand 31 december	2.246	1.200	1.460	1.441	1.422	1.403

Voorziening Inventaris gymlokalen

Voorziening	Inventaris gymlokalen
Grondslag	De voorziening is voor de dekking van het groot onderhoud aan de inventaris van de gymlokalen. Dit leidt tot een gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. Deze lasten blijken uit het rekenmodel 'Planmatig onderhoud gymtoestellen'.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse storting ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanning.
Aanwending	De voorziening wordt ingezet voor het uitvoeren van grootschalig onderhoud aan en vervanging van gymtoestellen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	182	193	172	154	123	93
Stortingen	18	18	18	18	18	18
Verminderingsen	7	39	36	49	49	49
Stand 31 december	193	172	154	123	93	62

Voorziening Onderhoud zwembad

Voorziening	Onderhoud zwembad
Grondslag	Het zwembad werd in 2018 in gebruik genomen. Deze voorziening is voor de dekking van de kosten van het groot onderhoud.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplan.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	362	462	563	663	764	865
Stortingen	101	101	101	101	101	101
Verminderings	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	462	563	663	764	865	965

Voorziening Onderhoud Nobelaer

Voorziening	Onderhoud Nobelaer
Grondslag	Het cultureel centrum werd in 2022 in gebruik genomen. Deze voorziening is voor de dekking van de kosten van het groot onderhoud.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplan.
Aanwending	De kosten voor grootschalig onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	0	0	475	713	950	1.188
Stortingen	0	475	238	238	238	238
Verminderings	0	0	0	0	0	0
Stand 31 december	0	475	713	950	1.188	1.425

Voorziening Veiligheid elektrische installaties

Voorziening	Veiligheid elektrische installaties
Grondslag	De voorziening zorgt voor een gelijkmatige verdeling van de lasten (zes jaarlijkse keuringen van elektrische installaties).
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging ten laste van de exploitatie, gebaseerd op een meerjaren onderhoudsplanung.
Aanwending	Kosten met betrekking tot de keuringen en de hieruit voortkomende kosten van aanpassingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	99	66	85	107	127	147
Stortingen	67	72	72	72	72	72
Verminderingsen	100	53	50	52	52	52
Stand 31 december	66	85	107	127	147	167

Voorziening Vervanging riolering

Voorziening	Vervanging riolering
Grondslag	Spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen voor rioleringen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	De jaarlijkse toevoeging is gebaseerd op de tariefopbouw van de rioolheffing in het geldende 'Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (VGRP)'.
Aanwending	Jaarlijks wordt een bedrag aan de voorziening onttrokken om daarmee gedeeltelijk de kapitaallasten in de toekomst te temperen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.257	1.160	402	444	487	529
Stortingen	1.022	1.042	1.042	1.042	1.042	1.042
Verminderingen	2.119	1.800	1.000	1.000	1.000	1.000
Stand 31 december	1.160	402	444	487	529	571

Voorziening Riolering

Voorziening	Riolering
Grondslag	Van derden verkregen middelen die specifiek aan riolering besteed moeten worden. Egaliseren van resultaten op het product 'Riolering' gebeurt om schommelingen in het tarief te voorkomen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Een positief resultaat op het product 'Riolering' voegen we toe aan de voorziening. Ook een positief resultaat op de kapitaallasten van de riolering voegen we toe aan de voorziening.
Aanwending	Een negatief resultaat op het product 'Riolering' dekken we door een bijdrage uit de voorziening. Ook dekken we een negatief resultaat op de kapitaallasten van de riolering door een bijdrage uit de voorziening.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.924	3.249	3.409	3.540	3.611	3.627
Stortingen	324	328	132	71	16	16
Verminderingsen	0	168	0	0	0	0
Stand 31 december	3.249	3.409	3.540	3.611	3.627	3.643

Voorziening Afval

Voorziening	Afval
Grondslag	Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. Egaliseren van resultaten op het product 'Afval' om schommelingen in het tarief te voorkomen.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Een positief resultaat op het product 'Afval' wordt toegevoegd aan de voorziening.
Aanwending	Een negatief resultaat op het product 'Afval' wordt gedekt door een bijdrage uit de voorziening.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	3.029	3.647	2.617	2.191	1.764	1.335
Stortingen	618	0	0	0	0	0
Verminderingsen	0	1.031	426	427	428	428
Stand 31 december	3.647	2.617	2.191	1.764	1.335	907

Voorziening Dubieuze debiteuren

Voorziening	Dubieuze debiteuren
Grondslag	Voor dubieuze debiteuren is een voorziening gevormd. De hoogte is gebaseerd op de invorderingsmogelijkheden.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Bedragen die niet meer ingevorderd kunnen worden.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	210	280	280	280	280	280
Stortingen	148	50	50	50	50	50
Verminderingsen	78	50	50	50	50	50
Stand 31 december	280	280	280	280	280	280

Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein

Voorziening	Dubieuze debiteuren Werkplein
Grondslag	Voor dubieuze debiteuren van de Participatiewet is een voorziening gevormd. De hoogte is gebaseerd op verhaalsmogelijkheden voor debiteuren op het gebied van sociale zekerheid.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Op basis van jaarlijkse herijking vinden (indien nodig) aanwendingen plaats.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	600	678	678	678	678	678
Stortingen	239	0	0	0	0	0
Verminderingsen	161	0	0	0	0	0
Stand 31 december	678	678	678	678	678	678

Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers

Voorziening	Pensioen politieke ambtsdragers
Grondslag	Voor (oud) wethouders is een pensioenvoorziening gevormd.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	Op basis van de nieuwe berekening vinden (wanneer nodig) toevoegingen plaats.
Aanwending	Uitbetaling van de pensioenen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	2.706	2.373	2.374	2.375	2.376	2.377
Stortingen	0	84	84	84	84	84
Verminderingsen	332	83	83	83	83	83
Stand 31 december	2.373	2.374	2.375	2.376	2.377	2.378

Voorziening Personeel

Voorziening	Personeel
Grondslag	Deze voorziening is ingesteld om de financiële gevolgen van met name tijdelijke (onvermijdbare) boventalligheid en/of afvloeiing van medewerkers mogelijk te maken.
Looptijd	Afhankelijk van getroffen regelingen.
Toevoeging	Afhankelijk van getroffen regelingen.
Aanwending	Afhankelijk van getroffen regelingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	178	59	59	59	59	59
Stortingen	14	0	0	0	0	0
Verminderingsen	133	0	0	0	0	0
Stand 31 december	59	59	59	59	59	59

Voorziening Spaarovereenkomsten personeel

Ook de overige voorzieningen lichten we toe:

Voorziening	Spaarovereenkomsten personeel
Grondslag	De gemeente is met een aantal personeelsleden een spaarverlof overeenkomst aangegaan. Voor de uit deze overeenkomsten voortvloeiende verplichtingen is een voorziening gevormd.
Looptijd	Afhankelijk van uitbetaling verplichtingen.
Toevoeging	Toevoeging afhankelijk van verplichtingen.
Aanwending	Aanwending afhankelijk van uitbetaling van verplichtingen.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	159	105	105	105	105	105
Stortingen	0	0	0	0	0	0
Verminderingen	54	0	0	0	0	0
Stand 31 december	105	105	105	105	105	105

Voorziening Verlof

Voorziening	Verlof
Grondslag	In de Cao Gemeenten 2021-2022 zijn afspraken gemaakt over de mogelijkheden van verlofsparen. Medewerkers kunnen vanaf 1 januari 2022 bovenwettelijke verlofuren opzij zetten voor later. De mogelijkheid van verlofsparen is geregeld in artikel 6.3 van de CAO. Hiermee kunnen medewerkers in alle levens- en carrièrefasen hun werktijd afstemmen op de eigen behoeften. De verlofspaaruren verjaren niet. Een werknemer mag op 31 december van een kalenderjaar maximaal 3.600 uur verlof hebben.
Looptijd	Onbepaald
Toevoeging	Jaarlijks op basis van het verlofoverzicht van 31 december.
Aanwending	Afhankelijk van de opname van verlof.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	326	552	552	552	552	552
Stortingen	299	0	0	0	0	0
Verminderingen	73	0	0	0	0	0
Stand 31 december	552	552	552	552	552	552

Voorziening Exploitatietekorten Grondbedrijf

Voorziening	Exploitatietekorten Grondbedrijf
Grondslag	Als een exploitatie een verwacht negatief resultaat op de einddatum laat zien moet hier volgens de geldende regelgeving een voorziening voor gevormd te worden.
Looptijd	Onbepaald.
Toevoeging	De noodzakelijk geachte financiële middelen voor dekking van negatieve saldi van grondexploitaties worden hierin gestort ten laste van de reserve 'Exploitatierisico's'.
Aanwending	Zodra een grondexploitatie wordt afgesloten, wordt het negatieve resultaat ten laste van deze voorziening aangezuiverd. Het tijdstip waarop dit gebeurt, is afhankelijk van de voortgang van de projecten en op voorhand lastig in te schatten.

We verwachten de komende jaren de volgende bestedingen:

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand 1 januari	3.700	2.068	1.898	1.173	1.173	1.173
Stortingen	910	0	0	0	0	0
Verminderingsen	2.542	170	725	0	0	0
Stand 31 december	2.068	1.898	1.173	1.173	1.173	1.173

Stille reserves

De definitie van een stille reserve namen we op in de 'Financiële verordening gemeente Etten-Leur 2017':

'Er is sprake van een stille reserve als de reële waarde van een actief (bezittingen) hoger is dan de boekwaarde.'

Met bovenstaande definitie lijkt het alsof de gemeente Etten-Leur rijker is dan uit de boekhouding blijkt. Maar dit betekent niet dat we ook meer te besteden hebben. Gemeenten kunnen dit verborgen vermogen niet zomaar omzetten in geld. Het gaat ten eerste om bezittingen met een publieke functie. Bij het afstoten van deze bezittingen versoberen of verdwijnen deze publieke functies.

Ten tweede zijn de meeste bezittingen niet of moeilijk te verkopen. Het gaat vaak om bezittingen waar in de markt eigenlijk geen vraag naar is, bijvoorbeeld scholen of overheidsgebouwen. Dat noemen we ook wel incurante onroerende zaken.

Omdat we de bezittingen om deze twee redenen vaak niet gemakkelijk kunnen verkopen, zijn stille reserves meestal niet relevant voor het weerstandsvermogen. Voor het weerstandsvermogen is het namelijk van belang dat het geld binnen één jaar beschikbaar is. Aanwezige stille reserves kunnen we hierdoor maar beperkt inzetten voor het weerstandsvermogen.

Algemene dienst

De Algemene dienst heeft de volgende stille reserves:

Deelnemingen (aandelen en dergelijke)

Etten-Leur bezit stille reserves op deelnemingen. Deze middelen zijn niet vrij beschikbaar, omdat ze niet gemakkelijk te verhandelen zijn. Aandelen kunnen vaak pas verkocht worden bij beëindiging van die instelling. Bovendien vervallen de jaarlijkse dividendopbrengsten bij een eventuele verkoop van deelnemingen.

We zijn verplicht om onze deelnemingen voor de aankoopwaarde op de balans zetten. De waarde die een deelneming vertegenwoordigt kan (veel) hoger zijn. De hoogte van de deelnemingen op de balans zijn per 1 januari 2023 € 202.000.

Gronden

We hanteren als uitgangspunt dat gronden met een maatschappelijk nut niet in het vermogen van de gemeente worden meegenomen. Hieronder valt het volledige openbaar gebied.

Gebouwen

Bij gebouwen speelt een aantal factoren een rol bij de bepaling van de reële waarde. De aard van het gebouw (wel of niet incurant) is hierbij een belangrijke factor. Een vergelijking tussen

bijvoorbeeld de WOZ-waarde en boekwaarde is in veel gevallen niet reëel.

Voor de incurante onroerende zaken geldt immers de gecorrigeerde vervangingswaarde. Deze waarde is niet de waarde in het economisch verkeer (reële waarde).

Verschillende gebouwen hebben een maatschappelijke waarde. Voorbeelden zijn scholen, sportcomplexen, wijkgebouwen of kerken. We kunnen van deze gebouwen de stille reserves wel te gelde maken, maar dat kan alleen door de panden te verkopen, terwijl de maatschappelijke bestemming van toepassing blijft. De waarde van deze panden is in dat geval naar verwachting in overeenstemming met de boekwaarde.

Op dit moment is de boekwaarde van ontmoetingscentra en jongerenaccommodaties laag. De marktwaarde schatten we hoger in maar om die te realiseren zijn ook kosten nodig. Of er netto dan nog steeds sprake is van een stille reserve is dan de vraag.

Op dit moment gaan we ervan uit dat er netto geen sprake is van een stille reserve.

Grondbedrijf

Deelnemingen

Het Grondbedrijf heeft geen deelnemingen.

Exploitatiegebieden

Binnen de exploitatiegebieden gaan we er van uit dat de gronden worden ingebracht bij - en onderdeel uitmaken van - de totale kostprijsberekening. Dit betekent dat hier geen sprake is van stille reserves.

Verspreide percelen en niet in exploitatie genomen gronden

Dit zijn gronden die niet bij een (toekomstig) exploitatiegebied horen, maar die toch een zekere waarde vertegenwoordigen. Voor de berekening van de stille reserves is het van belang dat deze gronden tegen taxatiewaarde in de boeken staan. Jaarlijks passen we als het nodig is de prijs per hectare aan de marktwaarde aan. De taxatiewaarde en boekwaarde zijn hier dus gelijk aan elkaar en daarom is er geen sprake van stille reserves.

Panden

Onder deze post verantwoorden we het pand dat bij het Grondbedrijf in bezit is. Dit is een woning die meerjarig verhuurd is.

De boekwaarde per 1 januari 2024 bedraagt € 0,6 miljoen.

De huidige boekwaarde is in overeenstemming met de waarde in het economische verkeer.

Waarde stille reserves

Om een inschatting te maken van de stille reserve bij de gebouwen vergeleken we voor de diverse accommodaties de boekwaarde met de WOZ-waarde.

Naast de boekwaarde en de WOZ-waarde nemen we ook een eigen inschatting op.

Deze inschatting doen we op basis van de volgende uitgangspunten:

- de marktwaarde van sport- en multifunctionele accommodaties is ongeveer 55% van de WOZ-waarde;
- als wijk/jongeren- en culturele accommodaties worden overgedragen gebeurt dit om niet;
- voor multifunctionele accommodaties en voor accommodaties die we zelf gebruiken geldt dat we deze nog 20 jaar blijven gebruiken.

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2023	WOZ - waarde	Eigen inschatting
Sportaccommodaties	8.204	11.746	6.460
Multi functionele accommodaties	40.379	38.071	20.939
Ontmoetingscentra	30	981	540
Jongeren accommodaties	41	819	450
Culturele accommodaties	16.408	9.625	5.294
Eigen gebruik	16.408	20.455	11.250
Totaal	81.470	81.697	44.933

Conclusie

Uit dit overzicht blijkt dat we (in totaal) geen stille reserves hebben.

We gaan dan uit van het verschil tussen de boekwaarde en WOZ-waarde.

Het afstoten van panden kan wel tot een hogere opbrengst leiden wanneer de gemeenteraad besluit om daar woningbouw mogelijk te maken.